

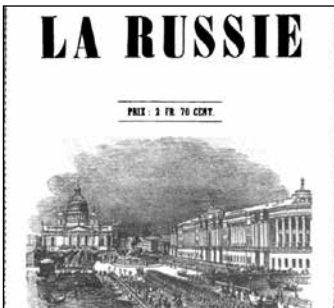
Новини

Відбувся XIII Львівський соціологічний форум

С. 4

Сторінка історії

Астольф де Кюстін проти Росії

С. 17-19

Філософський дискурс

Перемога як вікно можливостей

С. 23-24

Звернення Президента України з нагоди Дня пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років

8 травня 2023 року

Дорогий народе!

8 травня Україна та вільний світ згадують про шість страшних років в історії людства. З 1939-го по 1945-й... Роки, які забрали життя мільйонів людей, зокрема 8 мільйонів українців. Роки окупації та звірств, кровопролитних боїв, бомбардувань, блокад і масових страт, Голокосту. Усього зла, яке нацизм приніс світу, приніс на нашу землю.

Різні народи в єдності, у союзництві у складі антигітлерівської коаліції протистояли злу. Народи Європи й Америки... Азія, Австралія, Африка – кожен має власну історію боротьби в тій війні, але спільну історію перемоги.

Саме 8 травня велич перемоги над нацизмом згадує більшість народів світу.

Саме 8 травня 1945 року набрав чинності акт про беззастережну капітуляцію вермахту. Саме 8 травня світ вшановує пам'ять усіх, чий життя були забрані тією війною. Це чиста історія, без ідеологічних домішок. І це – історія нашого народу, наших союзників, усього вільного світу. Сьогодні ми повертаємо її нашій державі.

Сьогодні я подаю до Верховної Ради України законопроект, яким пропонується встановити 8 травня Днем пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років.

Ми ніколи не забудемо внесок українського народу в перемогу

над нацизмом. І нікому не дамо стерти роль українців у цій перемозі, наших людей, того покоління, про яке бережемо пам'ять майже в кожній нашій родині.

Згадуючи героїзм мільйонів українців у тій війні проти нацизму, ми бачимо такий самий героїзм у діях наших воїнів зараз – нащадків тих, хто здобув перемогу – капітуляцію нацизму того дня, 8 травня 45-го року.

І ми пишаємося героїзмом українського народу! Тоді й зараз.

Зло, на жаль, повернулося. Як тоді зло рвалося до наших міст і сіл, так і зараз це робить. Як тоді вбивало наших людей, так і зараз це робить. Хоч зараз інший агресор, але та сама мета – поневолення або знищення.

Дорогі українці!

Зараз, як і 80 років тому, Україна б'ється проти тотального зла. Зараз, як і 80 років тому, Україна б'ється за майбутнє – і своє, і всієї Європи, усього вільного світу. Зараз, як і 80 років тому, ми спираємося на спільну

силу вільних народів і знаємо, що разом із ними завжди будемо частиною вільної Європи, яка не підкориться злу. І разом з усією вільною Європою 9 травня в Україні будемо відзначати День Європи. Європи об'єднаної, в основі якої має бути й буде мир. Європи нашої, частиною якої Україна завжди була, є й буде.

Вічна пам'ять усім загиблим у Другій світовій війні! Слава кожному й кожній, хто бився проти нацизму й переміг!

Слава всім, хто б'ється за Україну! Слава всім нашим героям різних часів, яким ми однаково завдячуємо нашим життям!

Слава Україні!

За сайтом president.gov.ua

29 травня 2023 року депутати Верховної Ради України IX скликання ухвалили Закон «Про День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років» № 9278. Тепер День Перемоги Україна святкуватиме з усім світом – 8 травня. День Європи відзначатиметься 9 травня.

Українська делегація на Світовому освітньому форумі 2023

У першій декаді травня делегація Міністерства освіти і науки України на чолі із заступником міністра з питань європейської інтеграції **Євгеном Кудрявцем** узяла участь у Світовому освітньому форумі 2023.

Участь у ньому стратегічно важлива для сектору освіти та обміну досвідом із міністерствами інших країн, а їх там було понад 120. Також за ці декілька днів делегація України встигла провести двосторонні зустрічі з партнерами.

Під час зустрічей йшлося про наступне:

• Відбудова освітніх закладів та реформа НУШ

Провели зустріч із державним секретарем із питань освіти Великої Британії **Джиліан Кіган** та окремо з державним міністром у справах шкіл Великої Британії **Ніком Гіббом**. Обговорили підтримку реформи НУШ, зокрема забезпечення учнів якісними навчальними матеріалами та підручниками. Розповіли про новий напрям «Освіта і наука» на платформі, ініційованій Президентом Володимиром Зеленським United24, та про пріоритетні потреби в галузі освіти.

• Психологічна підтримка освітян

Зустрілися з міністром освіти Ізраїлю **Йоавом Кішем**, обговорили подальшу підтримку програм ментального здоров'я для української системи освіти та відбудову освітньої інфраструктури.

• Допомога для дітей, що навчаються за кордоном та планують повернутися в Україну

Із виконавчою директоркою департаменту освітнього партнерства Кембриджського університету **Джейн Манн** обговорили проект: «Україна: підтримка реінтеграції переміщених учнів» у межах реалізації Меморандуму між МОН та Кембриджським університетом. Цей проект спростить процес повернення учнів до

українських шкіл та стане основою для подальшої трансформації української системи освіти.

• Співпраця з Microsoft та Google

Зустрілися з генеральним директором Microsoft Education у Європі, Близькому Сході та Африці **Марком Істом** та керівником програм Google з урядових комунікацій у Європі, Близькому Сході та Африці **Вільямом Флоренсом**. Обговорили реалізацію теперішніх проектів та перспективи майбутніх програм співпраці.

• Співпраця зі Світовим банком

Із глобальним директором з освіти Світового банку **Хайме Сааведрою** запланували кроки у підтримці та фінансуванні реформи НУШ, обговорили Recovery Support Platform та координацію зусиль донорів.

МОН України дякує організаторам Світового освітнього форуму 2023, Джиліан Кіган державному секретарю з питань освіти Великої Британії та Британській Раді за запрошення української делегації.

Юрій ШЕРЕМЕТА,

«ОіС»,

за матеріалами mon.gov.ua

Благодійний концерт на підтримку ЗСУ

5 квітня у Львівському національному університеті імені Івана Франка відбувся благодійний концерт мистецьких колективів Університету – Народного дівочого хору «Ліра» під керівництвом **Оксани Мельничук** та Народної капели бандуристок «Зоряниця» під керівництвом **Зіновії Сичак**. Завдяки непересічному таланту мистецької колективи долучили академічну спільноту університету до збору коштів на потреби підрозділу аеророзвідки 218 окремого батальйону Територіальної оборони.

Захід розпочався із хвилини мовчання у знак вшанування пам'яті усіх, хто загинув у російсько-українській війні, а також цивільних і дітей, які стали жертвами безжалісного ворога. Мистецькі колективи традиційно розпочали концерт із проникливого й особливого

виконання молитви «Богородице Діво».

«З Україною – наша душа, наша любов, а з нами – Свята Правда і з нами Бог», – зазначила відниця, а хор проникливо виконав «Алилуя», яка нікого зі слухачів не залишила байдужим.

Виконавці вразили слухачів виконанням пісні про Батьківщину «Літван май ляв» фламандською мовою.

На концерт завітали радник голови Львівської обласної військової адміністрації **Любомир Сопільник** та голова громадської організації «Центр об'єднаних рішень» **Ростислав Радий**, які подякували колективам за чудову ініціативу з проведення благодійного концерту та відзначили особливу роль Львівського університету у вихованні патріотичної молоді.

Надалі прозвучала композиція Максима

Березовського «Радуйтеся, праведні», а українську народну пісню «Не сходило вранці сонечко» в обробці Івана Бідака присвятили усім воїнам, які загинули за незалежність України.

Згодом усіх присутніх привітав проректор **Володимир Качмар**. Він зазначив: «Мистецькі колективи Львівського університету, студенти, працівники, викладачі у час війни займаються волонтерською діяльністю і постійно донатять на потреби української армії, яка наближає нашу перемогу. Дякуємо, адже українська пісня і слово єднає, надихає та підіймає бойовий дух!».

На завершення концерту артисти виконали музичну композицію «Горіла липка» та урочисто заспівали «Ой, у лузі червона калина».

«Ідея організувати благодійний концерт для академічної спільноти Львівського університету виникла після нашого повернення зі закордонного турне, – розповіла керівниця хору Оксана Мельничук. – Нашою творчістю і талантом надзвичайно захоплювались у Бельгії та Нідерландах, тому ми вирішили подарувати такий концерт для своїх, долучивши, таким чином, усіх охочих до збору коштів на потреби ЗСУ».

Під час благодійного концерту творчим колективам Львівського університету вдалося зібрати 13 тис. грн. на потреби ЗСУ.

Грина ОНИСЬКО,

пресцентр ЛНУ імені Івана Франка

На шляху розвитку

17–19 травня відбулася Всеукраїнська міжгалузева науково-практична онлайн-конференція «Україна на шляху відновлення: завдання науки і освіти в європеїзації держави» в межах Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти».

Співорганізаторами міжгалузевої конференції стали наукові установи гуманітарного профілю НАН України і НАПН України, а також провідні педагогічні ЗВО країни і всеукраїнська газета «Освіта і суспільство». 170 учасників конференції виступили з доповідями (в тому числі 38 учасників – на пленарному засіданні та 132 – на секційних засіданнях). 1454 учасники з усіх регіонів України взяли активну участь у дискусіях за тематикою заходу. Загалом було визначено для обговорення чотири напрями: Інновація VS традиція: філософський, історіософський, історичний дискурс; Alter ego України після війни: соціальні і психологічні детермінанти розвитку; Освіта у трансформаціях України: першочергові завдання; Обдаровані діти й обдарованість: сьогодення і перспектива.

Особливий інтерес і зацікавленість в обговоренні актуальних для подальшого розвитку України питань були обумовлені тим, що у частині доповідей і дискусій брали участь фахівці з філософії, політології, історії, психології, соціальної і політичної психології, культурології, релігієзнавства педагогіки, економіки, вищої освіти й ін.

На початку конференції з мотиваційними словами виступили знані українські вчені – академік НАН України, академік НАПН України **Василь Кремень**, член-кореспондент НАН України,

академік НАПН України **Олег Рафальський**, академік НАН України, академік НАПН України **Станіслав Довгий**.

Під час пленарного засідання заслухано й обговорено ключові доповіді: «Відновлення і розвиток України: роль науковців і освітян у здобутті світоглядної суб'єктності» (член-кор. НАН України **Назів Хамітов**), «Іпостасі Європи (до якої ми прагнемо): аналіз рефлексій Президента України упродовж 445 днів російської агресії проти України (24 лютого 2022 р. – 14 травня 2023 р.)» (проф. **Марія Кармазіна**), «Уроки національної гідності: концепт традиції в філософсько-літературній творчості Мігеля де Унамуну» (проф. **Михайло Бойченко**), «Перемога як вікно можливостей для української літератури: success story VS естетики страждання» (проф. **Тетяна Шевчук**), «Психологічне підґрунтя підтримки тоталітаризму або що не так стається з психікою під впливом

пропаганди: концепція інформаційно-психологічної реабілітації» (член-кор. НАПН України **Любов Найдьонова**), «Національна наука у стратегіях відбудови України: теорія і практика» (член-кор. НАПН України **Володимир Львів**), «Аксиологічний компонент в освіті: традиції та сучасність» (проф. **Світлана Бережна**), «Український контент історичної освіти: проблеми та завдання» (проф. **Світлана Біляєва**), «Чи можуть і як українські релігієзнавці долучитися до європеїзації своєї держави» (проф. **Людмила Філіпович**) й ін.

Матеріали конференції розміщено на сторінці Інституту обдарованої дитини НАПН України <http://surl.li/hkbvx>; записи – на хостингу YouTube <http://surl.li/hkbzm>, <http://surl.li/hkcdB>.

Валентина ШУЛЬГА,
начальник науково-організаційного відділу
ІОД НАПН України

Вітання Президента України науковцям з нагоди Дня науки

Шановне товариство!

Щиро вітаю вас із Днем науки.

Без потужної передової науки надзвичайно важко повноцінно захищати державу від зазіхань агресора, забезпечувати її сталий розвиток та гідне майбутнє. Саме професійність досвідчених науковців у поєднанні з креативністю молодих вчених розширюють горизонти наукових досліджень, дають змогу ставити амбітні цілі й гідно відповідати на непрості виклики сьогодення.

Нині Україна потребує фахових рішень для оборони та ліквідації наслідків війни. Попри складність ситуації ви продовжуєте свою діяльність, а ваші наукові здобутки стають фундаментом багатьох таких рішень.

Пишаюся вами й сердечно дякую за кропітку щоденну працю і самовідданість, за ваш внесок у відстоювання нашої незалежності.

Щиро бажаю вам новаторських проєктів, нових звершень і відкриттів.

Нехай усі сміливі задуми та ідеї втілюються в життя на благо рідної держави.

Слава Україні!

Президент України

Володимир ЗЕЛЕНСЬКИЙ,

president.gov.ua

Відбувся XIII Львівський соціологічний форум

5 квітня у Львівському національному університеті імені Івана Франка відбувся XIII Львівський соціологічний форум, що пройшов під гаслом «Творення нових соціальних порядків в умовах російсько-української війни». Організаторами заходу вже традиційно стали кафедра соціології історичного факультету ЛНУ імені Івана Франка та Соціологічна асоціація України (САУ), у тому числі Львівське обласне відділення САУ.

тих процесів, які відбуваються в нашому суспільстві і прогнозувати, пропонувати, конструювати ті моделі суспільного ладу, які нас очікують. Мене тішить те, що цей зріз представлений у двох аспектах: передусім ідеться про фундаментальну теоретичну проблематику, що водночас прагматично націлена на аналіз тих проблем, які нас безпосередньо хвилюють».

З вітальним словом виступив академік НАН України, член-кореспондент НАПН

Відповідно це викликає потребу ґрунтовної та всебічної підготовки соціологів, які покликані стати такими собі універсальними солдатами-науковцями з глибокими і тематичними, і гуманітарними знаннями».

До вітань доєдналася також завідувачка кафедри соціології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, професорка **Людмила Сокурянська**.

На пленарному засіданні форуму учасники заслухали шість доповідей. Із доповіддю «Творення нових соціальних порядків в умовах російсько-української війни» виступила **Наталія Черниш**. Спираючись на працю Д. Норта, Дж. Волліса та Б. Вайнгеста «Насильство та суспільні порядки», доповідачка серед іншого зауважила: «Україна зараз перебуває в ситуації перехідного періоду до моделі відкритого доступу, про що свідчать такі особливості, як від'ємне економічне зростання під час війни і політичний розвиток з обмеженнями воєнного часу; бідне, але активне громадянське суспільство; великий державний апарат і реформа децентралізації; переважання особових соціальних зв'язків з тенденцією до відмови від провідної ролі відомих персоналій і висування нових лідерів з військового та волонтерського середовища; питома здатність швидко адаптуватися до змін, високий рівень соціального самопочуття і щастя, незважаючи на війну». Детально розповівши про особливості переходу українського суспільства до нової моделі суспільного порядку, **Наталія Йосипівна** підсумувала: «Україна – це суспільство з незворотними пороговими змінами переходу до відкритого доступу. В Україні ієрархія Норта змінюється: її очолюють уявлення, з яких виростають організації, а з них – нові інститути. Твориться кастомізована версія соціальних порядків, в які вірять і за які воюють українці».

Урочисте відкриття форуму й пленарне засідання відбулися у Дзеркальній залі Університету й дистанційно. Модератором заходу виступив завідувач кафедри соціології Львівського університету, професор **Юрій Пачковський**. Він привітав учасників, а також наголосив на актуальності проблематики наукового зібрання: «Нас збрала тут війна, яка загалом триває понад дев'ять років, із яких понад рік – повномасштабне вторгнення. У зв'язку з цим виникла ціла низка актуальних соціологічних проблем, які потребують обговорення. Однією з таких проблем є соціологія війни і миру, яка активно набуває розвитку, і мені приємно, що саме українські соціологи зараз є лідерами в її опрацюванні, що вимагає нових осмислень на рівні теорій і концепцій. Проблематика форуму сконцентрована на тому, як формуються нові соціальні відносини, соціальні структури в екстремальній ситуації». Ректор ЛНУ імені Івана Франка, член-кореспондент НАН України, професор **Володимир Мельник** привітав учасників форуму і наголосив: «Ми тут для того, щоб за допомогою інструментарію та методології соціологічної науки дати об'єктивний зріз

України, президент Соціологічної асоціації України, професор **Віль Бакіров**. «Програма форуму викликає почуття гордості за нашу соціологію, яка попри всі труднощі воєнного часу, змогла сфокусуватися на проблемах, яких незадовго до війни ми собі навіть не уявляли. Війна радикально змінила порядок денний соціологічного пізнання, і потребує, як ми відчуваємо, нових методологічних підходів, нових дослідницьких інструментів. Український соціум є нині унікальним явищем, незнайомим соціокультурним простором, вивчення якого відкриває принципово нові сторінки в історії соціології», – зауважив Віль Бакіров. І продовжив: «Соціологічний аналіз є вкрай необхідним для розроблення та реалізації майбутніх соціальних практик і політики, що необхідні для його відновлення, вдосконалення і демократичного розвитку».

До вітань приєднався професор **Руслан Сіромський**, який наголосив на особливій ролі соціології у вивченні суспільних процесів і явищ в умовах війни: «Напевно, зайве й говорити, що зараз соціологія відіграє особливу роль. Українське суспільство вже кардинально змінилося і зміни тривають.

Із доповіддю «Війна і соціальні зміни в Україні (за результатами моніторингу Інституту соціології НАН України)» виступив член-кореспондент НАН України, директор Інституту соціології НАН України, професор **Євген Головаха**. Після цього директор соціологічної групи «Рейтинг» **Олексій Антупович**

розповів про зміни в громадській думці щодо суспільно-політичних тем. Професор кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій ХНУ імені В.Н. Каразіна **Ігор Руценко** у доповіді окреслив нові орієнтири української соціології. Професорка кафедри соціології та масових комунікацій Криворізького державного педагогічного університету **Алла Лобанова** виступила із доповіддю «Російсько-українська війна: соціологічний прогноз із минулого». Натомість заступник декана з науки та розвитку факультету соціальних наук, завідувач кафедри соціології міста та села Інституту соціології Вроцлавського університету (м. Вроцлав, Польща), професор **Матеуш Блашчик** представив результати дослідження понять полікризи та резильєнтності як дослідницьких категорій у контексті війни в Україні.

Надалі роботу наукового зібрання продовжено в межах трьох напрямів: «Соціологічна наука та сучасне суспільство: теоретизування й емпіричні дослідження на тлі війни», «Парадигма миру та війни для світу й України: дискурс нових порядків», «Громадські та владні ініціативи в умовах війни: досвід, реалії, перспективи» і «Міграційна ситуація в Україні: нові соціальні групи, практики та локально /глобалізаційні виклики». Доповіді стосувалися актуальних аспектів існування суспільства в умовах війни. Ішлося також про роль інституту освіти в умовах війни, зокрема, про його функції, соціальний ресурсний потенціал, зміни у житті здобувачів тощо. Чимало доповідей стосувалося парадигми війни та миру, кризи суспільної безпеки, досвіду проживання війни та його впливу на суспільні процеси та настрій.

Завершився форум підсумковим засіданням, на якому учасники окреслили шляхи подальшого розвитку соціологічних досліджень у воєнний час. Загалом до форуму долучилися понад 120 науковців з різних міст. Додамо також, що за результатами наукового зібрання заплановано видання електронного збірника тез доповідей.

Тереза ГНАТИШИН,
пресцентр ЛНУ імені Івана Франка
Фото Олег ВІВЧАРИК

Зберегти позашкільну освіту під час війни!

20 квітня у МОН України відбулося засідання Всеукраїнського круглого столу «Забезпечення і реалізація прав дітей на позашкільну освіту в умовах воєнного стану», а також презентовано проект Концепції позашкільної освіти в умовах війни.

Мета обговорення – забезпечення і реалізація прав дітей на позашкільну освіту, діяльність закладів позашкільної освіти в умовах воєнного стану. Участь у засіданні взяли Представники Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства молоді та спорту України, Державної служби якості освіти України, Національної академії педагогічних наук України, Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Міжнародної асоціації позашкільної освіти, керівники органів управління освітою, закладів позашкільної освіти, військові, вчені, громадськість.

Відкрив круглий стіл заступник Міністра освіти і науки України з питань європейської інтеграції **Євген Кудрявець**, який керує напрямом позашкільної освіти. Мотиваційні виступи представників зазначених структур містили щирі підтримку позашкільної галузі й свідчили про глибоке розуміння значення й функцій позашкільної освіти у розвитку дітей

і юні, особливо у час воєнного стану.

Зокрема президент НАПН України **Василь Кремень** наголосив на підтримці позашкільної освіти, оскільки саме цей напрям утворює дитиноцентричну модель освітньої діяльності, є суттєвим доповненням освіти у загальноосвітній школі. «Значення позашкільної освіти в умовах війни зростає: багато дітей змушені навчатися дистанційно і таким чином заклади позашкільної освіти стають єдиним місцем зустрічі і спілкування дітей, до того ж – зустрічі за близькістю уподобань і здібностей, що важливо не тільки для розвитку, а й соціалізації», – зауважив Василь Кремень. Зокрема Інститут проблем виховання НАПН України, приділяє постійну увагу позашкільній освіті, створюючи нові розробки, сприяючи впровадженню нових методик, підтримує тісні зв'язки із закладами позашкільної освіти.

За результатом обговорення до проекту Концепції позашкільної освіти в умовах воєнного стану внесено доповнення.

Учасники внесли пропозиції та доповнення до проекту Концепції позашкільної освіти в умовах воєнного стану, спрямовані передусім на успішну реалізацію норм та положень цього документа.

Юрій ШЕРЕМЕТА,
«ОіС»,
Фото Олексій АНТОНЮК

Професійна допомога – «Школі супергероїв»

15 травня відбулася узгоджувальна онлайн-нарада науковців установ Відділення психології та спеціальної педагогіки НАПН України та Державної установи «Школа супергероїв».

Довідково:

«Школа супергероїв» – це мережа безкоштовних шкіл у медичних закладах. Тут навчаються діти, які змушені проходити лікування в стаціонарі. Це простір, де живе дитинство і можна відірватися від процедур і діагнозів. Школа супергероїв – державна установа з 2022 року, заснована Кабінетом Міністрів України завдяки підтримці Офісу Президента та Першої леді. Освітні центри Школи вже працюють у Києві, Житомирі, Дніпрі, Львові, Харкові.

Мета заходу – узгодження забезпечення освітніх послуг та психологічної підтримки вихованців/учнів, педагогів, психологів «Школи супергероїв», забезпечення матеріалами методичного та організаційного характеру.

У нараді взяли участь науковці Відділення психології та спеціальної педагогіки НАПН України на чолі з в.о. академіка-секретаря Відділення, директором УНМЦ практичної психології і соціальної роботи **Віталієм Панком**. Наукові працівники цього ж Центру – **Ірина Ткачук**, **Надія Лунченко**, **Валентина Горленко** і **Юлія Гопкало**, співробітники Інституту психології імені Г.С. Костюка **Оксана Чекстере** та Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка **Валентина Гьяна** й

Ольга Вовченко, Інституту соціальної та політичної психології **Ірина Губеладзе** разом із керівниками Державної установи «Школа Супергероїв» (засновник і в.о. директора **Євгенія Смірнова**, заступник з навчально-методичної роботи, керівник навчально-методичного центру **Ольга Набоченко**) обговорили основні напрями діяльності та завдання. Віталій Панок наголосив на важливості роботи Школи, особливо в нинішніх умовах, на значенні психосоціальної допомоги всім учасникам освітнього процесу.

Учасники обмінялися досвідом та баченням сучасних підходів щодо організації роботи педагогів та психолога в умовах медичної установи з певними категоріями дітей, обговорили питання психологічної стійкості та профілактики емоційного вигорання педагогів і психологів, необхідності супервізійної та інтервізійної підтримки педагогів, проблеми ретравматизації, надання психологічної допомоги батькам/опікунам, проблеми методичного та організаційного характеру тощо.

Окреслено подальші кроки у співпраці науковців Відділення психології та спеціальної педагогіки НАПН України з Державною установою «Школа супергероїв».

Юлія ГОПКАЛО,
науковий співробітник
Українського НМЦ практичної
психології і соціальної роботи

ВІзмайльському державному гуманітарному університеті в межах Всеукраїнського фестивалю науки відбулися «Дні науки в ІДГУ». 19 травня професор ІДГУ **Тетяна Шевчук** прочитала публічну лекцію «Сучасний український антивоєнний постер» для здобувачів освіти університету та Дунайського центру професійної освіти «Дев'ятка».

Увазі слухачів було запропоновано 30 малюнків авторства **Олексія Кустовського**, **Нікіти Тітова**, **Олега Шупляка** та добірку плакатів поки що невстановленого автора, які було розміщено на сторінці Національної спілки художників України у мережі Фейсбук у березні 2022 р. Лекція проходила в інтерактивному форматі: слухачі ділилися своїми припущеннями щодо змістовного коду творів. В процесі обговорення долучалися фотографії, що дозволяли візуально ідентифікувати ті чи інші події, покладені в сюжетну основу постерів.

На плакатах, присвячених містам України, використано якусь впізнавану рису того чи іншого міста, чим воно запам'яталось під час атак або тимчасової окупації: нові види електронної підтримки (Київ), потужні бомбардування та життя в метро (Харків), майже повне знищення і тотальне порушення базових прав і свобод (Маріуполь, Волноваха), потужний партизанський спротив (Суми, Чернігів), намагання зберегти культурну спадщину (Одеса), нечувано високий рівень спротиву і громадянської свідомості в окупованому на третій день війни Херсоні. Образ ворога і смертельної небезпеки, що нависла над Україною з перших днів широкомасштабного вторгнення, втілено в постері, на якому зображено людей, що хаотично біжать під звуки сирен в укриття, яке символізують білі двері на чорній мапі України.

Учасники заходу повною мірою усвідомили, що невід'ємними складовими жанру плакатної естетики є доступність, візуальна складова та змістовий код лозунгів.

Потрібно зауважити, що у ХХ ст. владні структури мілітаризованих країн Європи вклали значні кошти у розроблення агітаційних матеріалів і робили державні замовлення, долучаючи талановитих митців, а в сучасній Україні художники самоорганізувалися, працюючи у цьому напрямі.

Дослідження війни в арт-рефлексії проводиться за грантової підтримки дослідницького проекту «Documenting Ukraine» від IWM

Війна в арт-рефлексії

(Institut für die Wissenschaften vom Menschen / Institute for Human Sciences), який має на меті зробити внесок у створення записів про російсько-українську війну, зафіксувати людський досвід цієї війни та зробити його доступним і зрозумілим для широкого світу. В ньому беруть участь науковці, журналісти, громадські інтелектуали, митці та архівісти, які працюють в Україні над проектами документування, встановлюють і зберігають фактичні записи (репортажі, відеосюжети, усні свідчення), зокрема каталогізують опубліковані авторські матеріали, які надають сенсу подіям через інтелектуальне відображення та художню інтерпретацію. Матеріали, зібрані та створені в рамках цих досліджень, розміщуються в комплексному міждисциплінарному архіві на сайті Інституту гуманітарних наук (Відень, Австрія).

Діма ДІМІТРОВ,
«ОіС»,
м. Ізмаїл – м. Київ

Олексій Кустовський.
«Ляльки рятують дівчину від ракети», 2022.
Благодійний продаж торб з принтом малюнка зібрав 10 000 злотих на підтримку українських дітей, які евакуювалися до Польщі (Ольшин, 2022).

Олег Шупляк.
Портрет Андрія та Валерії Суботіних, 2023.
Сталевий воїн уособлює легендарний завод АзовСталь, що став фортецею для оборонців Маріуполя і прихистком-захистом для багатьох цивільних. Метелик – душа, яка випорхує з тіла.

Нікіта Тімов.
Із серії «Дайте сміливим те, що їм потрібно», 2022.

Постери «Миколаїв», «Херсон», «Харків». Олівець, комп'ютерна обробка, березень 2022. Невстановлений автор, фото з соцмереж.

Одна країна, два світи?

Наші душі живуть в двох світах, але розповіді я хочу про два світи, які бачать наші очі.

Один світ чорно-білий...

Світ в якому люди можуть плювати тобі в слід та сипати прокльони, звинувачуючи у всіх негараздах.

Світ в якому швед за власний кошт купує машину, жене її в Бахмут, а мене питає чому не всі українці розуміють наскільки важливо допомагати.

Світ, де посестра приїздить з нуля до стабіка, щоб дочекатись свого чоловіка. Вона вже знає що він 200, побратими везуть його, вона чекає коханого...

Світ, де батьки трирічної дівчинки не евакуюються із сірої зони, а пізніше ми евакуюємо це маленьке янголя з переломом хребта та численними забоями внутрішніх органів.

Світ, де люди живуть у підвалах, та виходять коли волонтери привозять гуманітарку, туди прилітає, і як наслідок – десятки поранених та вбитих. Ці люди нікуди не їдуть, вони чекають... а Герої гинуть, коли привозять їм їжу!

Світ, де ти вивантажуєш полеглого героя з машини, збираєш по кишнях його документи та особисті речі, а в цей момент дзвонить його телефон, на екрані фото дівчини і підпис «Кохана»...

Світ, де помирати не страшно; до біса страшно, коли поряд гинуть дорогі твоєму серцю люди, а ти продовжуєш жити та нести цей хрест.

Та є й інша сторона цього світу. Це коли ми евакуюємо пораненого бійця, а він не відпускає коробку з цуценятами.

Коли на наших очах поранений борець дістає з внутрішньої кишені прапор України, загорнутий в пакет, цілує його і плаче...

Коли борець їде з нами до лікарні, щоб тримати в дорозі за руку свого побратима, у якого перев'язані очі.

Коли біля нас під час обміну 50 героїв

повертаються з полону.

Де після надання допомоги борець питає, чи можна мене обійняти та дякує що ми робимо цю роботу.

Світ, де любиш ближнього свого, як самого себе!

Ще є світ далеко від фронту.

У якому бабуся віддає останні 200 гривень на допомогу військовим.

Де діти моляться за нас і збирають нам на транспорт!

Де волонтери не сплять ночами, а багато з них так само живуть в двох світах, як і ми.

Де друг телефонує в котрий раз, щоб запитати, як ми, та чи зібрали вже на автівку:

– Привіт, що ви? Скільки залишилось зібрати?

– Привіт! Ще трошки, не вистачає 80к.

– Телефонуйте власнику, кажіть що забираєте. Завтра нехай хтось заїде до мене, я передам гроші.

Світ, у якому люди надають прихисток та ділять хліб із сім'ями, яких війна вигнала з їх домівок та забрала все, що в них було.

Та і в цього світу є інша сторона.

Де люди не хочуть знати та розуміти. «Ви самі вибраті умірать...»

Де створюються групи в соцмережах і пишуть, де роздають повістки. Де гоцають в клубах. Де навіжені та тітушки стоять під Лаврою.

Де лякаються людей у формі.

Де постійно лунає три питання: Коли наступ? Коли закінчиться війна? А ти вбивав?

Дуже часто цей, другий, світ набагато жорстокіший за перший.

У кожного з цих світів є дві сторони, і тільки ми самі обираємо за що вхопитися нашої душі. Великий дар, коли можеш бачити світло у мороці, який вже підступив!

Ось така вона, моя Україна!

Nazariy YEREMENKO,
Фейсбук

Їм завжди мало

...Їм завжди мало. Їм головне не захопити, примножити та покращити, а дотягнутися, вкрати, зламати, зганьбити, зробити нежитловим, непридатним для використання. Щоб якщо вже не дісталось їм, то й нікому не має дістатись.

Можна підвести ризику. Загальне минуле більше не існує. Загальне справжнє – кровопролитна, руйнівна війна. Спільному майбутньому не бувати. Ніхто не хоче мати спільний простір із убивцею, гвалтівником,

зłodієм та вандалом. Вони знищили та покалічили все, що змогли і навіть більше – від спогадів до мови спілкування. «Я з ними на одному гектарі с'ять не сяду!» з грубого прислів'я перетворилося на перспективні плани на майбутнє.

Нема бажання мати нічого спільного. Навіть того, що було насправді, не хочеться згадувати. Те, що ще недавно викликало ностальгію, тепер викликає огиду і почуття гидливості.

Ян ВАЛЕТОВ,
Telegram

Косінська Олена. Вдова. 2022.
Частина ящика від набойів, олія.
Вінницька обл.

Поезії війни

Такого яблука, здається, ще не їв.
Воно так пахне мамою і домом,
і медом, що аж подих затаїв.
І як рукою зняло біль, і втому.

– Ти, знаєш, рани майже не болять. –
І побратим обняв худючі плечі.
І тільки голос зраджує, тремтить.
І в погляді ще відблиск порожнечі.

Не вірять, що залишився живий.
Що повернувся з ворожого полону.
Ще зовсім юний, зовсім молодий –
і Ангел мовчки втер сльозу солону.

Доспіле яблуко у зраних руках.
Так хочеться устами доторкнутись.
Десь ув очах застиг вчорашній страх.
– Спасибі, Боже, що дозволив повернутись!..

28.04.2023

Галина КУХАРИШИН,
Фейсбук

Про мову. Наболіло.

Але ви ж розумієте, що це не про мову?

Нині мала досвід нової групи з українців, що виїхали від війни. П'ять жінок різного віку плюс психологиня – також українка, з Мелітополя. Усі російськомовні. Як завжди.

А тепер скажіть мені, будь ласка, ті, хто мене знає. Чи я колись просила перейти на українську в розмові зі мною? Вимагала? Йшла з російськомовної групи (а таких мені траплялося майже 100%)?

Чи я здебільшого була єдиною (або нас було 2-3) на усю групу, яка одразу давала меседж, що зі мною можна будь-якою мовою, але я говоритиму українською, бо мені це важливо?

Нині я знов потерпала від проєкцій – чужих проєкцій на мене, як на єдину україномовну. Що я засуджу. Що я не прийму. Що я вимагатиму.

Від злості, що накопичилась, від супротиву, без якого – ну, просто ніяк. Тобто, набирається російськомовна група й хтось із неї нападає першим, тому що я розмовляю українською. При цьому перевірка реальності не відбувається від слова «взагалі».

Люди! То я маю пережити, як меншина. То в мене бар'єр – відкрити рота, коли починається «шеренг» російською. Замислювались коли-небудь, наскільки то важко триматися української мови в російськомовному середовищі? Щораз переживаю оце «приймуть – не приймуть»...

Та ще й з цим чисто російським інтроєктом, що вихована людина переходить на мову, якою до неї звертаються. Тобто, російську. Серйозно???

Тоді німці абсолютно невиховані.

Французи абсолютно невиховані.

Англіїці, американці... Мовчу.

Українська мова – це мій вибір. Свідомий. Мені дуже шкода, що хтось має прикрість від того, що я роблю свій свідомий вибір, а він чи вона не робить. Поки не робить, чи взагалі.

Але то не про мене.

Мені шкода, що комусь муляє мій подоланий бар'єр сором'язливості від русизмів й неідеальної мови та вимови. Мені ОК бути неідеальною, я довго над цим працювала.

Мені ОК з тим, що своїх розстріляних родичів я ставлю вище за прийняття в ситуативній групі. Мені важливо зберігати вірність їм і через те, за що їх розстріляли.

Для мене українська мова – то усвідомлена та вбудована частина моєї самоідентифікації. І якщо зараз нам оголошено війну саме за цією ознакою – національною, – то я тримаюся свого вибору й – так, він стає позицією.

Я, звісно, чую аргументи інших: що не можна нав'язувати, що так звикли, що ніхто не має права диктувати якою мовою розмовляти тощо.

Але мені здається, тут усе перевернуто. Бо коли я ледь не єдина україномовна потрапляю в групу українців, що говорять російською, то я не те, що не нав'язую – я іноді маю відчуття, ніби мушу виправдовуватися. Я не маю відбиватися від закидів у невихованості чи принциповій позиції, яка комусь муляє. Бо це схоже на булінг.

Якщо я не відповідаю очікуванням групи, то – що?

Якщо моя самоідентифікація прокинулася трохи раніше, то – що?

Насправді це те, чого навчила нас радянська влада: ділити на своїх і чужих. Ділити на забезпечену більшість (народ) і вразливу меншість (ворогів народу), яку потім легше вислати, розстріляти тощо, але спочатку спробувати

натиснути так, щоб злякалися виділятися і прийняли оці неписані «правила для всіх».

Але то – минуле. То – наша історія. Ми не зобов'язані її наслідувати. Ба більше, історія не має диктувати теперішнє і майбутнє. Просто відчуйте, який зараз час. Час змін. Час зняття заборон. Багатох: заборони на те, щоб виділятися, заборони на свою національну ідентичність, заборони на знання власної історії, заборони на українське.

Маю думку з вами поділитися. Вона може вам не сподобатися, але я її викладу.

Без української самоідентифікації ми не виграємо цю війну. Якщо чіплятися за минуле, в якому цілі міста були російськомовні, й відстоювати своє право такими й лишатися, ми не створимо нову історію цих міст. Якщо не читати українську літературу, а триматися Пушкіна й ідеї про «русскую душу», ми не дізнаємося нічого про Підмогильного, Багряного, Симоненка, Стуса тощо.

Якщо пручатися змінам, змін не буде. Або будуть повільні та болючі. Чи буде, зрештою, якое перемир'я. Можливо, путіна приберуть, а тоді створять меседж для Європи й Америки, що «то все він, бес попутал, пробачте, ми не такі, віднині усе буде інакше» – й обдурять тих, хто втомився й чекає на такий меседж. І тоді ми залишимося зі своїми проблемами. З вимогами російськомовного населення не чіпати російську мову й «русскую душу». Бо так звикли. Бо так історично склалося.

І мало хто згадає, що історія не складалася сама по собі. Що наша історія – то історія насильства над нами. Винищення україномовного Донбасу голодоморами й заселення його людьми з «русскою душою». Винищення чи вивезення кримських татар з Криму й населення його людьми з російською ідентичністю. А

тих, хто був не згоден – в Сибір. В найкращому випадку. Тому ми добре вивчили, що якщо незгодні, треба мовчати. Бо «замочать». Народ. Здадуть, напишуть, згуртуються, зацькують. Бо ми усі – нащадки тих, хто вижив у тому страшному минулому столітті, яке безжально перемолотило усі індивідуальні історії в історію міфічної імперії. Якої більше нема. І ніколи вже не буде.

Тому, коли ви відстоюєте своє право на російську мову, що насправді ви відстоюєте? З ким насправді боретесья?

Коли ви обираєте україномовну меншість, щоб натиснути на неї, щоб не ви*обувалась, що насправді ви захищаєте?

Час змінився. Вижити зараз можна якраз усвідомивши свою українську ідентичність. Бо саме на неї росіяни пішли війною.

Надто відрізнялася – ціла країна ворогів народу! Треба обскубити, обрізати, каструвати ці відмінності, досягнувши подібності. Бо кастровані українці – без мови, без прапора, без еліти, без самоідентифікації, українці з нав'язаною колись їхнім пращурам «русскою душою» – їх цілком влаштують. Такі добрі щирі українці. Такі ж, як росіяни. Подібні. Тільки в шароварах, з горілкою та варениками. Хай навіть співають – «песні красивіє», не нашкодять. Оці мало-роси – нехай будуть!

Але ми українці. І готові за це боротися.

Й моя українська, якщо хочете, то просто відновлення втраченого. Я повернулася до витоків, до свого коріння. Ось що стоїть за моєю позицією. Повернення свого – того, що належало моему українському родові. Й надія на те, що в майбутньому нас таких, що прокинулися, більшатиме.

Hanna KRYTSKA,
Фейсбук

Педагогічна біографіка: нові виклики і завдання

Про VIII Всеукраїнську (з міжнародною участю) науково-практичну конференцію з історії освіти

Реформування української освіти має ґрунтуватися на найкращих здобутках вітчизняної і світової педагогічної науки, аби забезпечити відтворення багатства духовної культури народу, його національної ментальності у молодому поколінні громадян України. З огляду на це особливо важливого значення набуває вивчення історії української освіти, зокрема, аналіз праць та життєвого шляху тих педагогів, просвітників, які зробили вагомий внесок у розвиток національної освіти та педагогічної науки, а також у період існування імперії сприяли поширенню всього українського – мови, культури, освіти тощо.

Суттєвим складником історії освіти є педагогічна біографіка як сфера вивчення діяльності та творчої спадщини педагогів, освітян, громадських діячів у певний історичний період розвитку України. З-поміж основних завдань української педагогічної біографіки – розкриття життєтворчого шляху персоналій задля цілісного представлення процесу розвитку гуманістичної педагогіки України.

Назрілі питання історії освіти як науки й навчальної дисципліни були предметом щорічних науково-методологічних семінарів, що проводяться в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В.О. Сухомлинського (далі – ДНПБ) з 2017 р., і гуртують істориків педагогіки різних закладів освіти й наукових установ. Невипадково рішенням вченої ради бібліотеки з огляду на масштабність і популярність вирішено означити захід 2023 р. як науково-практичну конференцію.

Актуальні проблеми педагогічної біографіки стали ключовими під час VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції

з міжнародною участю з історії освіти «Педагогічна біографіка в освітньо-науковому просторі в умовах воєнної доби: нові виклики і завдання» 16 травня 2023 р. у рамках Всеукраїнського фестивалю науки – 2023.

Конференцію організовано ДНПБ спільно з Відділенням філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України, Рівненським державним гуманітарним університетом, Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини, Київським університетом імені Бориса Грінченка, Херсонським державним університетом.

Захід відкрила та модерувала член-кореспондент НАПН України, директор ДНПБ **Лариса Березівська**.

З вітальними словами до учасників конференції звернулися академік-секретар Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України, академік **Світлана Сисоєва** і професор Спеціалізованого університету VID (Осло, Норвегія) **Бріт Марі Говланд**.

Конференція з історії освіти 2023 року об'єднала 110 учасників із 15 наукових установ, закладів освіти й культури України і зарубіжжя.

Предметом обговорення наукового зібрання були актуальні питання розвитку

педагогічної біографіки в розрізі семи наукових напрямів: основні поняття й терміни (біографія, біографістика, біографіка, педагогічна біографіка як складники педагогічної терміносистеми); джерельна база сучасної педагогічної біографіки; переосмислення наукової біографії педагогів у контексті деколонізації, дерадянзації, дерусифікації; модифікації наративів у моделюванні біографічних конструктивів (енциклопедичний біографічний словник, епістолярій, біобібліографія, цифровий ресурс тощо); біографічний метод у психологічних дослідженнях; віртуальна педагогічна біографіка в освітньо-науковому просторі; історія освіти / педагогіки як важливий складник фахової підготовки освітян.

У доповідях провідних вчених галузі було порушено питання педагогічної біографіки як складника національної пам'яті, методологічних засад біографіки (синергетичного й енциклопедичного підходів, усного наративу, мемуаристики, сучасних імперативів), підготовки фахівців сфери освіти.

Науковці одностайні у думці, що педагогічна біографіка відіграє важливу роль у зміцненні національної ідентифікації громадян, консолідації українського суспільства, особливо в умовах війни та повоєнної відбудови України. Саме тому виникає потреба використання педагогічного біографічного знання в освітньому процесі. Обговорено багато дискусійних питань щодо формування поняттєвого апарату педагогічної біографіки та біографістики; критеріїв та підходів до розкриття біографії у контексті деколонізації чи деімперіалізації української гуманітаристики й ін.

За результатами конференції схвалено резолюцію про розвиток співпраці наукових установ, закладів освіти, культури України і зарубіжжя в контексті інтеграції освіти і науки з метою цілісного представлення процесу розвитку науки, освіти і педагогіки, подальших наукових міждисциплінарних досліджень актуальних питань розвитку української педагогічної біографіки як важливого складника національної пам'яті.

Лариса БЕРЕЗІВСЬКА,
директор,

і Наталія КОЛЯДА,

головний науковий співробітник
ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського

Конференція «дослідників людських душ» в УДУ імені Михайла Драгоманова

Актуальні проблеми психології розвитку особистості стали темою обговорення науковців на Міжнародній науково-практичній конференції, яка відбулася 12 травня в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова, ініціатором якої виступив педагогічний факультет.

Пленарне засідання відкрив ректор університету **Віктор Андрущенко**, наголосивши актуальність галузі психології у непростий час війни в Україні, необхідності психологічної допомоги ветеранам, полоненим, внутрішньо переміщеним особам, а також важливість формування успішної особистості, такої, яка здатна створювати матеріальні й духовні цінності.

Модерував захід декан педагогічного факультету **Тарас Олефіренко**.

У конференції взяли участь понад 300 учасників з українських – Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Київського національного університету будівництва і архітектури, Київського університету імені Бориса Грінченка та

закордонних закладів вищої освіти – Чиказького державного університету (США) та Люблінського католицького університету Іоанна Павла II (Польща). А також наукові співробітники Інституту модернізації змісту освіти МОН України, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України, Всесвітньої асоціації позитивної і транскультурної психотерапії (Німеччина).

Директор Інституту психології НАПН України імені Г.С. Костюка **Сергій Максименко** презентував основні чинники і джерела психогенетичного потенціалу особистості, представив витоки та ознаки розвитку особистості. Директор

Інституту проблем виховання НАПН України **Іван Бех** зауважив, що виховання успішної особистості забезпечується спільними зусиллями вчителів та батьків, й окреслив механізми розв'язання проблеми забезпечення успіху педагога як вихователя в контексті європейського вибору України.

Професор кафедри практичної психології УДУ імені Михайла Драгоманова **Тамара Яценко** представила модель внутрішньої динаміки психіки й охарактеризувала архаїчний її спадок, розкривши методологію глибинного пізнання, роль логічного і прагматичного мислення особистості і презентувала майстер-клас «Практикум активного соціально-психологічного пізнання

психіки» з використання авторського методу.

В.о. академіка-секретаря відділення психології та спеціальної педагогіки НАПН України **Віталій Панок** звернувся до механізмів розв'язання проблеми професійної підготовки практичного психолога з погляду психологічної практики.

Висвітлено питання стресових станів українського студентства (**Еліна Панасенко**), особливості розвитку здорової самооцінки засобами позитивної психотерапії (**Ursica Raluca**), техніки роботи з травматичним стресом і його наслідками (**Dr. Andre R. Marseille**).

13-15 травня тривали дискусії також щодо проблем розвитку соціально успішної особистості в контексті європейського вибору України, забезпечення психічного здоров'я дитини в умовах війни, надання допомоги у наслідок травматичних подій.

15 травня був проведений IV Форум сімейної психології «Емоційне благополуччя батьків та дітей в умовах військової агресії: проблеми та психологічна підтримка».

Тетяна УРИСЬ,
керівник пресслужби УДУ
імені Михайла Драгоманова

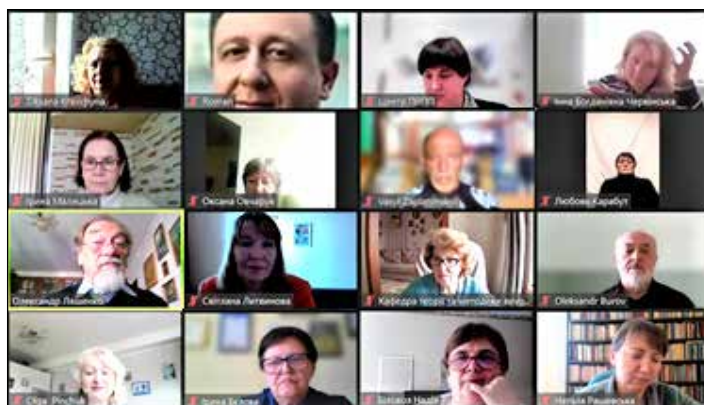
Цифрова компетентність учителя: пошук рішень у період війни

Нещодавно відбувся Всеукраїнський науково-практичний семінар «Цифрова компетентність вчителя НУШ 2023. Пошук рішень у період війни», організований Інститутом цифровізації освіти НАПН України та Інститутом модернізації змісту освіти МОН України. У заході взяли участь онлайн 240 учасників з усіх областей України – вчителі, керівники шкіл, методисти, спеціалісти системи післядипломної педагогічної освіти, викладачі ЗВО, аспіранти, докторанти, наукові працівники.

Відкрив семінар академік-секретар Відділення загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем НАПН України **Олександр Ляшенко**, який окреслив винятково важливу роль цифрових технологій в організації навчання у

сучасній українській школі, зокрема у військовий час, а також висловив вдячність вчителям за їх стійкість та наполегливість в організації навчання і запевнив у необхідній підтримці з боку НАПН України.

Семінар проводиться вже п'ятий рік поспіль і є популярним серед вчителів завдяки можливості обміну досвідом з колегами, як-от використання цифрових засобів під час війни. Досвід представили педагоги, заклади яких опинились в окупації, частково зруйновані та зазнали численних обстрілів – директор Ірпінського обласного ліцею №2 Ірпінської міської ради Бучанського району **Ірина Белова**; вчитель історії та правознавства, директор Ліцею мистецтв №133 Харківської міської ради **Євген Ашортія**; учитель математики

та методист Липецького ліцею ім. П.В. Щепкіна Харківської області **Євгенія Бутенко**.

Відділ компаративістики інформаційно-освітніх інновацій Інституту цифровізації освіти НАПН України здійснює моніторинг потреб учителів і проводить щорічні опитування щодо їх готовності та проблем, а також оприлюднює матеріали для онлайн-підтримки, IT-інструменти й засоби для проведення уроків на сайті

ЩО НАПН України й сторінці у Фейсбук.

Зі збірником матеріалів семінару можна ознайомитись за посиланням <https://lib.iitta.gov.ua/735075/>.

Оксана ОВЧАРУК,
завідувач відділу
компаративістики
інформаційно-освітніх інновацій
Інституту цифровізації освіти
НАПН України

Штучний інтелект: виклик перший

Черговий семінар «Філософська антропологія як метаантропологія», де обговорювалася тема «Компіляція і творчість в науці: виклики штучного інтелекту» став справжньою подією в інтелектуальному житті України.

Член-кореспондент НАН України **Назіп Хамітов** вголосив глибоку доповідь і здійснював модерацию. В роботі семінару з цікавими інсайтами виступили знані українські вчені – член-кореспондент НАН України **Євген Головаха**, доктори наук **Світлана Крилова**, **Євген Мулярчук**, **Ярослав Любимий**, **Ірина Смазнова**, кандидати наук **Олександр Шморгун**, **Сергій Рик**, **Наталія Манойло**, **Світлана Киселиця**, **Віктор Гриза**, докторанти й аспіранти школи метаантропології, інших наукових шкіл і напрямів.

Дискусія Н. Хамітова і Є. Головахи окреслила важливі тенденції розвитку людства в епоху граничного розвитку науки і різноманітних викликів людській природі, зокрема й від штучного інтелекту. Н. Хамітов висловив думку про те, що сучасні чат-боти зі штучним інтелектом досягають рівня лише *компілювального* інтелекту, їм не доступний творчий *концептуалізувальний* інтелект. При цьому вони здатні негативно впливати на людей буденного світогляду, які самі є носіями *компілювального* інтелекту. В системі освіти і науки такі люди можуть піддаватися спокусі використовувати штучний інтелект, фабрикуючи дипломні, статті, монографії. На думку Н. Хамітова, запобігти цьому може перехід від формальних обговорень до співтворчих діалогів і змістовних дискусій

стосовно нових ідей.

Учені погодилися, що для успішного розвитку сучасної науки *компілювальний* інтелект необхідний, але він не є достатнім. Його функцією є констатація й інтерпретація вже наявних ідей. Лише *концептуалізувальний* інтелект може здійснити будь-яке наукове дослідження.

Назіп Хамітов зазначив, що в метагранічному бутті, яке конституюють воля до свободи, любові, толерантності й співтворчості, творча *концептуалізація* стає конструктивною й гуманістичною. Тут метаантропологічний підхід Н. Хамітова корелює з утверджуваною академіком В. Кременем філософією *людиноцентризму*.

Професор Ярослав Любимий наголосив, що проблема небезпеки штучного інтелекту стосується не лише освіти і науки, а всього соціального і культурного життя людини – це проблема тероризму, кібератаки тощо. Кандидат філософських наук О. Шморгун зазначив, що, на відміну від штучного інтелекту, людина здатна до творення й сприйняття геніальних творів науки, мистецтва, філософії. Кандидат історичних наук В. Гриза нагадав учасникам семінару, що вже почалися експерименти з вживленням чіпів в мозок людини, що відкриває нову сторінку небезпек, пов'язаних зі штучним інтелектом, а аспірант школи філософської антропології як метаантропології І. Скрипак вбачає у штучному інтелекті каталізатор посилення екзистенціальної самотності людини.

Учасники погодилися, що і конструктивні, і деструктивні прояви штучного інтелекту цілком залежать від морального і

духовного стану людини, що подає запит, адже штучному інтелекту в сучасному його вигляді не знайомі емоції. Є. Головаха зазначив, що вже зараз треба розробляти моральні й правові принципи взаємодії людини/людства зі штучним інтелектом.

Керівник семінару зробив висновки про те, що використання штучного інтелекту на даному етапі його розвитку може бути корисним для вчених в плані звільнення від рутинної праці – пошуку інформації, оформлення текстів згідно вимогам, підготовки оглядів літератури тощо. При цьому наукова спільнота повинна слідкувати, щоби штучний інтелект не був використаний для маніпуляцій спільнотою, створення симулякрів.

Потрібно актуалізувати у студентів і аспірантів здатність критично і креативно мислити. Це буде формувати вченого або практичного спеціаліста, що здатен відповідати на будь-які виклики життя. Творчій особистості не загрожує конкуренція зі штучним інтелектом.

Отже, черговий методологічний семінар «Філософська антропологія як метаантропологія», присвячений проблемі *компіляції* і творчості в науці в контексті викликів штучного інтелекту, був дуже продуктивним і оптимістичним.

Світлана КРИЛОВА,
професор УДУ
імені Михайла Драгоманова,
доктор філософських наук,
професор,
віце-президент
Міжнародної асоціації
філософського мистецтва

24 травня відбулася церемонія присвоєння титулу доктора Honoris Causa в Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської (Варшава, Польща) президенту НАПН України, академіку НАН України і НАПН України **Василію Кременю**.

У церемонії взяли участь члени ученої ради Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської на чолі з ректором, доктором хабілітованим, професором **Барбарою Марцінковською**, поважні гості, хор академії. На початку процедури академік Василь Кремень був представлений шановному загалу, окреслено його особистий внесок у розвиток науки і освіти України. Зазначимо, що натеper вже три монографії академіка вийшло польською: «Filozofia edukacji» (2008), «Filozofia antropocentryzmu w edukacyjnej przestrzeni» (2011),

22 травня відбулася знакова подія у Національному музеї літератури України у пам'ять про перепоховання Тараса Шевченка (22 травня 1861 року) на Чернечій горі у Каневі. Бібліотечні фонди музею поповнилися майже 30 новими книгами – монографіями, переданими в дар автором, академіком Національної академії педагогічних наук України, почесним академіком Національної академії мистецтв України, лауреатом Шевченківської премії, генеральним директором Національного культурного центру України в Москві (2001–2015) **Володимиром Мельниченком**.

Переважне число книг – історичних за змістом і політичних за спрямованістю – присвячено Тарасу Шевченку і Михайлу Грушевському: «Україна на Арбаті, 9» (2003), «Тарас Шевченко і Михайло Грушевський на Старому Арбаті» (2006), «Тарас Шевченко: 'Мое

Василь Кремень – доктор Honoris Causa

«Człowiek wobec wyzwań cywilizacji: Od przeszłości do przyszłości» (2022).

Увазі зібрання Василь Кремень представив наукову доповідь (зі синхронним перекладом), у якій виклав постулати філософії людиноцентризму та її вплив на розвиток освіти й суспільства, зокрема в Україні, в умовах посттоталітарного суспільства та глобалізації. Василю Кременю було вручено Грамоту, що засвідчила його почесне звання. Наприкінці урочистої церемонії прозвучав гімн України у виконанні академічного хору українською. На знак єдності принципів і устремлень українського і польського наукового товариства Василь Кремень вручив ректору академії символічну корогву із відповідним зображенням і

написами українською і польською мовами.

Довідково:

Академія спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської є найстарішим польським педагогічним університетом, який протягом сторіччя реалізує ідеї наукового пошуку, освіти і культури, а також заклик до конкретних дій і соціального служіння. Його місія випливає з гуманістичної педагогіки Марії Гжегожевської, яка за кожною особистістю вбачала право на освіту й розвиток. Докладно про Академію див. «ОіС» № 12, грудень, 2022.

Лідія ТКАЧЕНКО,
завідувач сектору
науково-аналітичної обробки
і поширення інформації
НАПН України

Позиція

перебування в Москві» (2007), «Тарас Шевченко: 'Друзі мої єдині'» (2013), «Подробці Шевченкового життя» (2021) й ін. За охоптом історичного матеріалу, проблематики, подій, глибинного їх пояснення, наповненням ілюстративним матеріалом згадані монографії швидше треба віднести до енциклопедичних видань. Але за стилем викладення й багатством мови – це високохудожні твори. Тому й був щедрим на епітети й одкровення інтелектуальний бомонд, що зібрався з такого неоднозначного приводу. В обговоренні виступили директор Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України, академік **Микола Жулинський**, поет **Петро Перебийніс**, директор Національного музею літератури України **Галина Сорока**, завідділу Шевченкознавства Інституту літератури імені Тараса Шевченка **Олександр Боронь**. Модерував захід відомий вчений-літературознавець,

директор Національного музею Тараса Шевченка (2000-2005) **Сергій Гальченко**.

Микола Жулинський, свого часу неодноразово відвідавши Національний культурний центр України в Москві, так оцінив діяльність Володимира Мельниченка: «Думаю, що жодна людина не «прочесала» московські архіви так, як це зробив Володимир Юхимович у дослідженні першоджерел. Це пози-

ція. Позиція українського патріота – дуже виражена, розсудлива й надзвичайно відповідальна. Він здійснив історично-важливу

справу для України, у цьому його величезна заслуга – показати колосальну роль і значення українців у культурному розвитку

Москві. Це відродження історичної правди».

Маргарита ТКАЧЕНКО,
спеціально для «ОіС»

Ельджбета
СТОКОВСКА-ЗАГДАН,
ректор
Академії прикладних наук
імені Стефана Баторія,
доктор, професор

Тереза
ЯНИЦКА-ПАНЕК,
професор
Академії прикладних наук
імені Стефана Баторія,
доктор, професор

З історії заснування

Академія прикладних наук імені Стефана Баторія знаходиться в Скерневіце – місті, яке розташоване між двома агломераціями – Варшавою та Лодзем.

Університет був заснований 1 жовтня 2005 року як Державна вища професійна школа в Скерневіце. Про підтримку ініціативи створення державного університету в Скерневіце (з безкоштовним денним навчанням) тоді заявили представники різних місцевих органів влади,

Минуле, сьогодні й майбуття Академії прикладних наук імені Стефана Баторія

члени неурядових асоціацій, а також тодішній ректор Лодзького університету, професор **Веслав Пусь**. Першим ректором університету призначено професора **Тадеуша Януша**. У січні 2022 року змінено назву закладу з Державного університету ім. Стефана Баторія на Академію прикладних наук ім. Стефана Баторія в Скерневіце (ANSB). Таким чином, університет був серед перших, хто скористався можливістю та виконав усі передбачені законом умови, щоб стати Академією прикладних наук, діяльність якої спрямована на розвиток науки і мистецтв.

Як зазначила ректор Ельджбета Стоковська-Загдан, зміна статусу є великим викликом, адже цей процес надзвичайно складний і потребує злагоджених дій чи не всієї академічної спільноти: «Ми відчуваємо велику відповідальність за можливість, яка відкривається перед нами, нашими студентами, Скерневіце та регіоном. Зміна статусу – окрім престижу – означає також можливість уведення педагогічних факультетів, що дозволить збагатити дидактичну пропозицію новими напрямками». Наразі ведеться найбільш активна підготовка заявок на запуск галузі медичного порятунку та фізіотерапії. За останні два роки

активізувалася співпраця з економічним середовищем, спільно реалізується багато проєктів. Університет у Скерневіце стає одним з провідних у Польщі у сфері професійно-технічної та спеціальної освіти першого і другого ступеня та спільної для всіх спеціальностей магістратури.

Підрозділами університету є коледжі, інститути, лабораторії, бібліотека, видавництво та архів. В Академії працює 122 академічні викладачі, адміністративне обслуговування університету забезпечують 40 працівників.

Підрозділи

Нині в Академії функціонують два коледжі: соціально-економічний та медико-природничо-технічний.

У складі **Соціально-економічного коледжу** навчання здійснюється за вісьмома напрямками підготовки, закріпленими за трьома інститутами. Інститут соціальних наук проводить навчання за напрямом «Педагогіка» першого й другого ступеня та набирає магістрантів за напрямом «Дошкільна та молодша шкільна освіта». У цьому інституті також діє кафедра іноземних мов. Інститут економіки та менеджменту пропонує перший ступінь навчання в галузі фінансів і бухгалтерського обліку,

менеджменту та другий ступінь навчання в галузі менеджменту, економіки та права. Інститут правових наук та наук про безпеку проводить навчання першого циклу в галузі адміністрування та внутрішньої безпеки. У рамках цього Інституту також є Студії з авіаційної підготовки.

У складі **Медико-природничо-технічного коледжу** освіта ведеться за п'ятьма спеціальностями, закріпленими за трьома інститутами. Інститут наук про здоров'я надає освіту першого циклу в галузі медсестринства, дієтології та косметології. У складі інституту також діє кафедра фізичного виховання і спорту. Інститут інформаційних технологій проводить інженерні дослідження першого циклу в галузі комп'ютерних наук і керує Центром інформаційних технологій. Інститут природничих наук надає освіту в галузі садівництва.

Умови навчання та дидактична база

У 2007 році місто Скерневіце передало університету один із корпусів колишніх військових казарм в межах проєкту ЄС «Соціально-економічне відродження північно-східної частини Лодзинського воєводства через ревіталізацію постмілітарних

територій у Скерневіце». У старовинній архітектурі будівель зберігся дух минулого. Сучасне естетичне оформлення мають дві великі та просторі аудиторії на 256 та 156 осіб, лекційний зал на 144 аудиторних місця, 68 повністю обладнаних дидактичних кабінетів, у тому числі: 18 аудиторій, 10 комп'ютерних лабораторій, оснащених сучасним апаратним та програмним забезпеченням, а також тренажерами, 38 спеціальних аудиторій та лабораторій (за профілями – громадське харчування, косметологія, масаж, біохімія, ґрунтознавство, навички медсестринства, медична допомога, педагогічна терапія) та бібліотека з читальним залом та мультимедійною кімнатою. У сфері медсестринства також є Монопрофільний медичний симуляційний центр, а в рамках навчання за напрямом «Внутрішня безпека» можна отримати кваліфікацію механіка та пілота надлегкого літака (на літаку, побудованому власноруч студентами).

Бібліотека університету виконує наукові, дидактичні та сервісні завдання. Книжковий фонд та мультимедійні ресурси налічують понад 14,1 тис. томів. Академія також має власне видавництво, метою якого є передусім видання науково-методичних праць співробітників і студентів, а також друк рекламної продукції університету.

Будівлі відповідають умовам

інклюзії. На території кампусу також є місця для спортивних занять (волейбольний та баскетбольний майданчики, тренажерний зал), релаксації та відпочинку, гарний сад, паркінг. З 2013/14 навчального року Академія пропонує своїм студентам можливість проживати в комфортних умовах у Будинку студента, розташованому в самому центрі кампусу.

З 2007 року в університеті працює Офіс кар'єри, завдання якого підготувати студентів і випускників до вимог ринку праці з урахуванням потреб регіонального ринку. Основним принципом, на якому базується діяльність Офісу кар'єри, є прагнення до різноманітності форм співпраці. Офіс кар'єри успішно реалізує численні національні та міжнародні проекти.

Офіс просування успішно реалізує маркетингову стратегію, яка включає зокрема діяльність зі зв'язків з громадськістю та рекламні кампанії, організацію заходів, пов'язаних з функціонуванням та життям Університету.

Управління міжнародних

зв'язків проводить діяльність, спрямовану на створення Європейського простору вищої освіти та впровадження стратегії Болонського процесу, що здійснюється в основному через розвиток європейської співпраці з іншими вищими навчальними закладами у сфері підвищення мобільності студентів і співробітників Університету та заходів, спрямованих на підвищення якості, привабливості та конкурентоспроможності освіти в європейських університетах. Зовнішнє співробітництво відіграє ключову роль у пріоритетних планах розвитку, що передбачає обмін студентами та науково-педагогічним персоналом за підтримки програм ЄС. Завдяки ініціативам Управління міжнародних зв'язків кількість університетів-партнерів з кожним роком збільшується, а отже, вибір для наших студентів, які вирішують взяти участь у програмі Erasmus+, зростає. Університет підписав угоди про партнерство з академічними центрами таких країн, як Болгарія, Чехія, Греція, Іспанія, Литва,

Люксембург, Латвія, Португалія, Словаччина, Швеція, Туреччина, Україна, Великобританія та Італія.

Академія належить до Балтійської Програми Університетів (Baltic University Programme, BUP), що бере свій початок у 1991 році й об'єднує понад 220 університетів і коледжів з 14 країн регіону Балтійського моря. Зараз це одна з найбільших університетських мереж у світі. 13 жовтня 2011 року до неї приєднався наш університет. Це дає можливість студентам і викладачам скористатися всіма формами навчання, доступними за програмою – курсами, тренінгами, конференціями, які також організовуються в інших країнах, що входять до мережі.

Рада студентського самоврядування університету є студентською спільнотою, що об'єднує представників окремих факультетів (керівників груп), а також студентів, які бажають брати активну участь в організації університетського життя, мають унікальну можливість розвивати свої інтереси та втілювати мрії, які досі здавалися нереальними. Вони беруть участь в управлінні університетом, ухвалюють рішення, що стосуються студентів, зокрема через присутність представників у сенаті, радах коледжу, а також у комісіях (стипендіальна комісія, дисциплінарна комісія для студентів тощо).

Закінчення на с. 16

Минуле, сьогодні й майбуття Академії прикладних наук імені Стефана Баторія

Закінчення. Початок на с. 14

Університетський клуб Академічної спортивної асоціації бере участь з меншими та більшими успіхами в Лізі внутрішнього футболу, Аматорській волейбольній лізі в Скерневіце, Баскетбольних лігах, Академічних чемпіонатах Лодзького воєводства та Академічних кубках Польщі, воєводських та національних турнірах. Клуб також організовує спортивні заходи для студентів, дітей та підлітків та всіх охочих. Керівництво клубу організувало вже понад 70 спортивних заходів, змагань, університетських та міжвузівських ігор.

Міжнародне співробітництво

З 2008 року Академія регулярно організовує навчальні поїздки за кордон до таких

країн, як Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Чехія, Австрія, Литва, Латвія, Естонія, Угорщина та Україна. У рамках цих поїздок студенти та викладачі (за обміном) можуть дізнатися зокрема про правила ведення біодинамічних ферм (Люксембург), сучасні методи польового та тепличного садівництва, а також про функціонування садівничих ринків (Нідерланди), сучасні продукти та технології виробництва органічної їжі та її просування (Німеччина), формування зелених насаджень та виробництва декоративних рослин (Нідерланди), історія та стилі садового мистецтва та формування зелених насаджень (Чехія, Австрія), технологія видобутку торфу для садових субстратів (Литва), процедури, що супроводжують відкриття сертифікованого органічного виробництва (Латвія), управління природоохоронними територіями

(Естонія), правила вирощування та переробки томатів і перцю (Угорщина), організація науки й освіти та її реформа (Україна).

Наша польсько-українська та українсько-польська співпраця триває вже понад двадцять років, а в останні роки вона включає і допомогу біженцям війни. Наші рідні забирали українські сім'ї з прикордонного переходу в Долгобичуві та везли їх до центру Польщі. Матерів з дітьми перевозили до Скерневіце і розміщували у приміщеннях Академії. До організації допомоги долучилося

керівництво університету, викладачі та студенти, а також працівники адміністрації. «Пам'ятаю, коли 5 березня 2022 року я написала студентам педагогічного факультету, що потрібні дитячі коляски, мені зателефонували, що наступного дня візки будуть у Будинку студента, і це сталося», згадує Ельджбета Стоковська-Загдан. Таких прикладів допомоги біженцям на мапі Польщі багато. Сподіваємося, що незабаром запанує мир і ми зможемо зміцнити зв'язки наукової, організаційної та дидактичної співпраці.

Незламні у війні

Нещодавно вийшло з друку презентаційне видання «Україна. Науковці й освітяни: незламні у війні». У книзі, випущеній видавництвом «Альфа-Віта Груп» представлено роботу українських науковців й освітян у воєнний період. У нелегкий час війни і спротиву українського народу повномасштабній агресії РФ у науковців-педагогів і освітян особлива місія – формувати психологічну стійкість, світогляд й ціннісну сферу особистості. Непоодинокі випадки, коли саме у воєнний час винайдено нові форми й методи для здійснення освітньої діяльності. Поряд з плановою діяльністю науковці й освітяни-практики здійснюють також психологічну, освітню й іншу допомогу на засадах волонтерства.

Видання «Україна. Науковці й освітяни: незламні у війні» у коротких оповідях і фотографіях представляє широкому загалу палітру опору національної освіти і науки, які демонструють гуманізм, людяність, згуртованість, свободу і відповідальність, що втілено у наміри та реальне звернення.

У єдності – сила! Разом до перемоги!

Інститут професійної освіти НАПН України оголошує конкурс на заміщення вакантних наукових посад у лабораторіях:

ДИСТАНЦІЙНОГО ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

✓ провідний науковий співробітник – 1 ставка;

ТЕХНОЛОГІЙ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

✓ науковий співробітник – 1 ставка;

ЗАРУБІЖНИХ СИСТЕМ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ І НАВЧАННЯ

✓ молодший науковий співробітник – 0.5 ставки.

Документи на конкурс:

- заява на ім'я директора Інституту;
- особовий листок з обліку кадрів із фотокарткою, засвідчений відділом кадрів за місцем основної роботи;
- автобіографія;
- характеристика з останнього місця роботи;
- копії документів про вищу освіту, наукові ступені й учені звання;
- копія паспорта, засвідчена претендентом;
- копія трудової книжки;
- письмова згода на збір та обробку персональних даних;
- список наукових праць і винаходів.

Копії зазначених документів (окрім копії паспорта) засвідчуються за основним місцем роботи або нотаріально.

Термін подання документів для участі в конкурсі становить один місяць з дня опублікування оголошення про конкурс.

Документи приймають за адресою: 03045, м. Київ, провулок Віто-Литовський, буд. 98-А, Інститут професійної освіти НАПН України.

За додатковою інформацією звертатися до відділу кадрів інституту.
Телефони для довідок: 259-45-53, 252-71-75.

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук,
академік НАПН України,
лауреат Національної премії України
імені Тараса Шевченка

«Довгі часи Московщина жила українською наукою...»

Історії навично зафіксовано повчально-дивовижний період, що розпочався у середині XVII століття, коли з Києва до Москви переносилася вченість, а з Москви до Києва відправлялися за вченістю¹. Іван Огієнко, який глибоко дослідив цю тему, виснував, що «українці принесли з собою всю свою велику культуру, і вплив їхній одбився на Москві на всьому житті» (Огієнко, 75). Поготів, як відзначив Іван Франко, саме українськими руками царі прорубали вікно до Європи, проте водночас численні вікна в Україні до тієї самої Європи якнайщільніше позамуровували.

Як відомо, український народ споконвіку відзначався високим рівнем культури й писемності. Відомий мандрівник Павло Алеппський, який побував в Україні невдовзі після горезвісної Переяславської ради, свідчив, що «по всій землі русів, тобто козаків» майже всі українські сім'ї, не лише чоловіки, а й дружини та дочки, вмели читати. Згадуючи про це в статті з промовистою назвою «Колишня освіта і теперішня темнота» (1909), Михайло Грушевський зазначав: «Український нарід, як порівняти його до московського, приміром, був тоді далеко розумніший, освіченіший, проворніший. З України потім ціле століття находили на Московщину люди, що тут заводили школи, бібліотеки, вчили, писали і друкували. Довгий час всі вищі духовні в Московщині були з українців, бо своїх учених там не було.

Астольф де Кюстін проти Росії

У статті кристалізовано ключові висновки й враження відомого французького мандрівника, маркіза Астольфа де Кюстіна (1790–1857), спрямовані проти деспотичної Росії, в якій йому «мертві здавалися вільнішими від живих...»

Довгі часи Московщина жила українською наукою» (Грушевський а, 391).

За переписами 1740 і 1748 рр., у семи полках Гетьманщини, Полтавської і Чернігівської губерній на 1094 села припадало 866 шкіл із викладанням українською мовою. Кажучи словами Тараса Шевченка, «загальна грамотність у народі – найбільше добро...». Проте невдовзі наслідки національних утисків далися взнаки. За даними 1768 року, на території трьох пізніших повітів Чернігівщини одна школа припадала вже на 746 душ населення, на цій самій території ще сто років по тому – на 6750 душ, а загалом по губернії – на 17143 душі населення. Перепис 1804 року показав, що українці – один із малописьменних народів імперії. У середині XIX ст. Шевченко гірко писав про «народ отой убитий», а з російського боку «ісправник... по-московській лає увесь народ». Наприкінці століття на 100 душ українського населення припадало лише 13 письменних. І знову згадуються Шевченкові слова: «...Де на 100 один грамотний – найбільше зло». Отже, Московщина перетворювала великий і самодостатній народ із багатющою культурою і мовою на малий російський.

На початку XX ст. Михайло Грушевський гірко підсумовував: «При теперішній науці, коли на Україні вчать по школах руською мовою, темнота розвелася по Україні страшна. Між українським народом грамотних удвоє менше, ніж між народом великоруським; в деяких губерніях українських між українцями ледве знайдеться один грамотний на десять душ; а як по котрих губерніях один грамотний на п'ять неграмотних, то се вже дуже багато. Так підупав український народ, такий здатний, спосібний з природи своєї, що колись далеко вище своєю освітою стояв від народу великоруського (московського) та дивував сторонніх людей своєю освітою й охотою до книжки та науки» (Грушевський а, 383).

У статті «Камінь наріжний» (1916) великий українець заявив, що «за нинішньої русифікаторської політики український народ, який колись випереджав великоросійське населення за своїм розвитком і освіченістю,

справді засуджений на те, щоб стати “гноєм” для мови Пушкіна...»².

В історично нових умовах, на чолі нової держави, тобто понад століття тому, Михайло Грушевський сформулював для України новий основоположний імператив: «Перше, що я вважаю пережитим і віджитим, ... се наша орієнтація на Московщину, на Росію, накидвана нам довго й уперто силоміць...». Оголосивши західну орієнтацію України, Грушевський одразу заявив, що «в порівнянні з народом великоруським український являється народом західної культури...». В цьому контексті, знову-таки понад сто літ тому, великий українець розкрив історично нові стратегічні перспективи української держави: «Коли українське життя розриває нав'язану їй московською політикою, московським насильством північну орієнтацію, воно може з новою силою, з новою енергією відновити свої зв'язки з західним світом. Се не тільки диктують їй старі традиції, старі навички, а й те духове споріднення, яке, без сумніву, єсть між українським народом, етнічним елементом і життям західноєвропейським» (Грушевський б, 234, 238).

Екзистенційно надважливі постулати не старіють, але, говорячи словами мудрого Аристотеля, відоме насправді – відоме небагатьом.

Ідеться про мемуари французького маркіза Астольфа де Кюстіна «Росія в 1839 році»³. Чому саме про них? Іноземний автор-очевидець переконливо, з фактами в руках виснував од імені цивілізованого світу про росіян: «Їхня цивілізація – тільки так здається; на ділі вони безнадійно відстали від нас і, коли випаде нагода, жорстоко помстяться нам за нашу вищість».

Злочинна загарбницька війна Росії проти України, російські ядерні погрози світовій цивілізації підтверджують пророцтво французького маркіза. Утім Астольф де Кюстін застеріг, що «Росія зламає собі шию, як тільки вона скине маску і оголосить війну Європі...».

Продовження на с. 18

¹ Докладно див.: Мельниченко В. Українські наголоси московських храмів. М., 2010. С. 14–40; Його ж. «Українці збудили Москву од віковичного дрімання» // Мої духовні криниці: статті та інтерв'ю XXI століття. К., 2019. С. 487–538.

² Докладно див.: Мельниченко В. Москва у творчій долі Тараса Шевченка. М., 2015. 496 с.; Його ж. Михайло Грушевський: «Шевченко — святий національний прапор». К., 2017. 440 с.

³ Докладно див.: Кюстін Астольф де. Правда про Росію: подорожній щоденник. К., 2009. 242 с.; Мельниченко В. Подорожні Шевченкового життя. К., 2021. С. 264–281.

Продовження. Початок на с. 17

**«Я зобразив Росію такою,
якою вона є»**

Маркіз Астольф Луї Леонор де Кюстін (1790–1857) – французький аристократ, письменник, мандрівник. Його дід, Адам Філіп де Кюстін, – генерал, командував Рейнською республіканською армією, а батько Арман Луї Філіп Франсуа де Кюстін – блискучий дипломат, уже в 22 роки призначений урядом короля Людовіка XVI послом до герцога Брауншвейзького. Обоє аристократів, які стали на бік Французької революції, вона гільйотинувала в 1793–1794 рр., і це стало кращою рекомендацією для маркіза де Кюстіна при дворі Миколи I, коли 49-річним він прибув у Петербург, де неодноразово зустрічався з імператором. Навіть записав таке: «Дякуючи частим прилюдним бесідам із государем я завів знайомство з багатьма людьми... Побачивши, що я став предметом особливої прихильності з боку повелителя, вони кидаються мені на шию...» Утім через кілька років Микола I, прочитавши книгу «Росія в 1839 році», жбурнув її на підлогу зі словами: «Моя вина: навіщо я говорив із цим негідником!». А що він міг інакше сказати, прочитавши, скажімо, таке про своє правління: «Тут власним життям розпоряджається тільки монарх: доля, могутність, воля цілого народу – все знаходиться в руках однієї людини... Тиранія, чи республіканська, чи монархічна, вселяє в душі ненависть до абсолютної рівності... В Росії деспотична система діє, як годинник, і наслідком цієї надзвичайної розміреності є надзвичайне гноблення... Відчуваєш обурення і з жахом запитуєш себе, чому в діяннях людських так мало людяності». Або: «Росіяни рівні, але не перед законами, які не мають в їхній країні зовсім ніякої ваги, а перед капризом самодержця...». Російський монарх у свою чергу обурювався, читаючи дошкульні одкровення француза, і маркіз де Кюстін через півтора десятиліття, коли вже вийшло п'ять видань книги, навіть зізнався, що «успіху книги чимало сприяв гнів імператора Миколи I...».

Уперше маркіз де Кюстін мандрував у 1811–1822 рр., побувавши в Англії, Шотландії, Швейцарії, Італії. Про ці подорожі видав книги 1830 й 1835 рр., а згодом 1838 опублікував дорожні замітки про відвідання Іспанії. Крім того, написав низку світських романів, виступав із публікаціями на театральньо-драматичному й белетристичному поприщах.

Але всі ці достойні труди належали своєму часові, а в пам'яті майбутніх поколінь залишилася книга де Кюстіна «La Russi en

1839». Монархіст за переконаннями, маркіз вирушив до абсолютистської Росії сподіваючись знайти в ній запоруку порядку й спокою всесвітнього масштабу. За три місяці він повернувся на батьківщину рішучим противником абсолютної монархії і переконаним прихильником представницького правління: «...Ідучи з наміром одержати від самодержавного уряду нові аргументи проти деспотизму... я був вражений злочинами самодержавства, тобто тиранії...».

Астольф де Кюстін приплив до Петербурга через Фінську затоку на пароплаві «Микола I» у першій декаді липня 1839 р., за місяць він відвідав Москву, згодом Нижній Новгород, а вже у вересні відправився з Москви через Петербург у Берлін, куди прибув на початку жовтня 1839 р. Можна тільки дивуватися, що за такий короткий час іноземець не лише по-людськи розчарувався в самодержавному правлінні, а й науково точно визначив його ментальні згубні пороки, викристалізував системні характеристики миколаївської Росії – «це безживне тіло, колос... усі члени якого знемагають, однаково позбавлені сили!» Звісно, наївно було б думати, що француз перед мандрівкою в Росію не зібрав доступні йому відомості. Досить сказати, що він усерйоз ознайомився не лише з путівниками по Москві й Петербургу, а й з «Історією держави Російської» Миколи Карамзіна, на якого неодноразово посилався в своїй книзі.

Проте де Кюстін очевидячки самостійно занурився в історичний смисл сучасного йому російського життя і так само самостійно зробив висновки та передрікання зі своєї найвідомішої мандрівки, зокрема про майбутню «жахливу революцію» в Росії: «В народі, який так довго пригнічують, пристрасті довго киплять, перш ніж відбудеться вибух; небезпека час від часу наближається, зло не відступає... можливо, навіть наші внуки не

побачать вибуху, але ми вже тепер можемо передрікти, що він неминучий, хоча й не знаємо, коли саме він відбудеться».

Онуки Кюстінового покоління побачили й відчули катастрофічні російські революції...

Немає сумніву, що сам де Кюстін не гірше від нащадків усвідомив історичне призначення свого відвідання Росії, зокрема й для «майбутньої долі світу». Найпереконливіше свідчить про це його передмова до другого видання книги в Парижі (1843): «Я об'їхав більшу частину цивілізованого світу і під час цих мандрівок усіма силами намагався пізнати таємні пружини, що рухають життям імперій... Росіяни залишаються мною незадоволені, але в глибині душі вони мене пробають – цього усвідомлення мені досить. Кожен росіянин, якщо він порядна людина, підтвердить, що коли я й припустився, за браком часу, помилок у деталях, у цілому я зобразив Росію такою, якою вона є».

Скажу більше, коли розпочалася Кримська війна 1853–1856 рр. і чимало пороків Росії, названих автором, явно висунулися назовні, 1854 р. вийшло п'яте видання книги, в передмові до якого де Кюстін написав, що «хоче бути почутим усім світом і тому вирішив випустити дешевше видання книги, видання для народу». Характерно, що тоді він назвав її «La Russi», протиставивши позачасову Росію світові.

Утім під цією назвою, що стала в устах де Кюстіна викривальною, в Радянському Союзі та сучасній Росії книгу, звісно, видавати не посміли. Та й узагалі шість десятиліть твір маркіза табували, і лише у 1990 р. книга побачила світ під назвою «Миколаївська Росія», а в наступних виданнях (1996 і 2007) повернулися до первісного заголовку. Це зрозуміло, але не зрозуміло, чому впродовж більш як тридцяти років української незалежності нищівна для нашого ворога «Росія» де Кюстіна не видана українською мовою.

У Росії, на мій погляд, найсильніше та найвиразніше підтвердив правоту французького маркіза Олександр Герцен, який назвав твір де Кюстіна «найцікавішою і найрозумнішою книгою, написаною чужинцем про Росію». У щоденнику Герцен зізнався: «Тяжке враження від цієї книги для росіянина, голова схиляється на груди, а руки опускаються; і тяжко від того, що відчуваєш страшну правду, і прикро, що чужий доторкнувся до болючого місця...». І знову: «Книга ця для мене ніби тортури, як камінь, привалений до грудей; я не дивлюся на його промахи, основа його переконань вірна. І це страшне суспільство, і ця країна – Росія...»

**«Мертві мені здавалися
вільнішими від живих...»**

Треба визнати, розповідь француза таки забарвлена ментальною зверхністю до росіян, проте не можна погодитися з Миколою Гоголем, що де Кюстін «видав свої записки з тим саме, щоб показати Європі з дурного боку Росію» й бачив у його книзі лише «розчинену ненависть» до Росії. Насправді маркіз остаточно визначився лише в процесі знайомства з Росією: «Чим ближче спізнавав я страшну й дивовижну державу... тим ясніше розумів місію, покладену на мене випадком». У передмові до вже згаданого другого видання книги він оприлюднив своє розуміння цієї місії: «Мені здавалося, що, кажучи правду про Росію, я зроблю нову та відважну річ: досі боязнь та користь диктували мандрівникам перебільшені похвали, ненависть надихала на брехню; я не боюся а ні тої, а ні другої пастки» (Кюстін, 29).

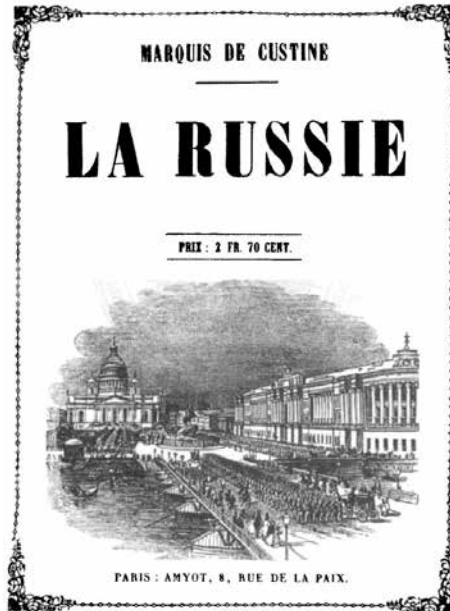
Тож, річ не в тім, що маркіз запевняв читача: «Свою розповідь я вів без особистої ненависті». Річ у тім, що, судячи з історичних підтверджень у часі правоти маркіза, він таки був або намагався бути чесним, об'єктивним, усвідомлюючи, що існують «дві нації – Росія, як вона є, і Росія, якою її прагнуть представити перед Європою». Тому зміг описати Росію, якою вона справді була. Француз не приховував своїх симпатій, якщо вони виникали. Навіть заявив, що книга «повна похвальних спостережень, які роблять ще суворішими зауваження осудливі». Скажімо, маркіз неодноразово любувався російськими селянами, відзначав їхню заповзятливість, уміння виживати в непростих умовах, а ще – співати. Та найголовніше полягає врешті-решт, у Кюстіновому висновку з його доброзичливого ставлення до впокороного російського народу: «Тяжке враження, що не залишає мене з тих пір, як я живу в Росії, посилюється від того, що все говорить про природні здібності пригніченого російського народу. Думка про те, чого б він досяг, якби був вільний, доводить мене до шаленства».

Щоправда московський поштмейстер Олександр Булгаков, якому випало «двічі обідати» з Астольфом де Кюстіном, сформулював ще у 1844 р. хитромудру й зручну для русофілів оцінку книги маркіза: «І біс його знає, який його істинний висновок, то ми перший народ у світі, то наймерзотніший!» У дійсності француз шанував російський народ, але державний устрій і можновладців Росії вважав таки наймерзотнішими...

Кюстін особливо відзначив «поверхову освіту» росіян і мимохідь зауважив, що кожний імператор мав би «сприяти розвитку

освіти в своєму народі», проте ключовий висновок, вивезений маркізом із Росії, перекреслював цю можливість: «...Росіяни ще не можуть вважатися людьми цивілізованими. Це татари у воєнному строю – і не більше». Поготів, що «в такій країні, як Росія, варварство носить в повітрі». В іншому місці про те саме: «Російська цивілізація... скидається на варварство. Росія є воюючим суспільством, її сила не полягає в ідеях, вона є у війні, отже у хитрощах і жорстокості...» (Кюстін, 141).

Враження таке, що читаєш текст не з твору позаминулого століття, а з сучасної книги, чи вчорашньої газети, чи навіть Телеграмканалу... Усьому світові жахно від того, що держава з ядерною зброєю не має ідеології як образу гуманного майбутнього.

За Кюстіном, тому, хто мав нещастя народитися в Росії, залишається тільки шукати втіхи в гордовитих мріяннях і надіях на світове панування: «Росія живе і мислить, як солдат армії завойовників. А справжній солдат будь-якої країни – не громадянин, а довічний в'язень...» (Кюстін, 231).

З власного життєвого та наукового досвіду знаю, що в атмосфері кожної країни розлита щось невидиме й невідчутне на дотик, але важливе для людської душі, яка з нею знайомиться. Для високої правди історичного дослідження, навіть подорожньої розповіді, украй важливо виявити й відтворити цей національний феномен, і маркіз де Кюстін блискуче здійснив це, точно назвавши синтетичну для всієї Росії ознаку – страх: «У Росії усе печально подвійне – від страху влади і від відсутності сонця!...». Зауважу, що француз буквально сприймав Росію як північну, холодну країну, в якій полюс недалеко від Петербурга, а «Сибір починається

від Вісли...». Та про крижаний страх у нього сказано невідпорно: «У Росії страх заміняє, точніше сказати, паралізує думку... Щоб там не казали короткозорі законодавці, страх ніколи не зможе стати душею правильно організованого суспільства, бо він не творить порядку, а лише прикриває хаос...».

Отже, там, де панує страх, немає місця для щастя: «Росія, гадається мені, єдина країна, де люди не мають уявлення про справжнє щастя. У Франції ми також не відчуваємо себе щасливими, але ми знаємо, що щастя залежить од нас самих; у Росії ж воно неможливе...» (Кюстін, 235).

Це моторошне відкриття боліло йому, лякало його й виплеснулося в остаточний підсумок Кюстінового знайомства з Росією 1839 р.: «Тільки поживши в цій пустелі, де немає спокою, у цій тюрмі без продику, починаєш відчувати всю свободу, надану народам в інших країнах Європи, який би там спосіб правління не був прийнятий... У Росії, не втомлююся повторювати, свободи немає ні в чому... Побачивши на власні очі цю країну, будь-хто буде радий жити в будь-якій іншій країні. Завжди корисно знати, що існує на світі держава, в якій немислиме щастя, бо за самою своєю природою людина не може бути щаслива без свободи».

Наш сучасник Михайло Слабошпицький справедливо й точно резюмував: «Це Кюстінів вирок» (Кюстін, 237).

Зі свого боку хочу додати, що ключовий висновок іноземного маркіза не був емоційним, скороспілим, а навпаки впливав із його глибоких роздумів, вивірених у реальних обставинах імперської Росії. Вчитаемося й вдумаємося в наступні рядки з книги де Кюстіна: «...Росія все ще дистанційована від свободи далі, ніж більшість інших країн на світі, – не від слова “свобода”, а від того, що ним позначається. Заклик “хай живе свобода!” може хоча б і завтра пролунати навіть на межі Сибіру під час кривавого бунту, при заграві пожежі; сліпий і жорстокий народ може перерізати своїх панів, повстати проти темних самодурів, закривавити води Волги, тільки вільнішим він не стане – над ним ярмом тяжіє варварство».

Особливо пронизливою є розповідь маркіза про відвідання ним у Петербурзі Петропавлівської фортеці – каторжної тюрми для «державних злочинців», унікального зловісного символу російського рабства – та сусіднього Петропавлівського собору, в якому ховали російських самодержців. Мудрий француз одразу запримітив моторошну двозначність і страхітливу символічність цієї суто

Закінчення. Початок на с. 17

російської близькості: «Мене повели в собор – усипальницю царюючої фамілії... У цій могильній цитаделі мертві мені здавалися вільнішими від живих. Я задихався в її стінах. Якби думка замурувати в одному склепі полонеників імператора і полонеників смерті, змовників і монархів, проти яких вони злоумишляли, була продиктована філософськими поглядами, я ще зміг би з ними змиритися. Проте я не бачу нічого, крім цинізму абсолютної влади та грубої самовпевненості деспотизму. Ми, люди Заходу, революціонери й роялісти, бачимо в російському державному злочинцеві лише безневинну жертву абсолютизму, а росіяни бачать у ньому людину, якої всі відцуралися. Ось що доводить політичне ідолопоклонство... Я не можу без жаху думати про те, що справді віддані та бездоганно чесні люди можуть будь-якої хвилини опинитися в казематах петербурзької фортеці... Як не перейнятися жалем до цього народу!».

Московський кремль французький маркіз назвав «шедевром деспотизму»: «Прославлення рабства – така алегорія, втілена в цьому сатанинському пам'ятнику... це житло підходить діючим особам Апокаліпсису».

Астольф де Кюстін був далекий від історичної долі України у лещатах імперії. Утім саме він, як відомо, вперше заявив, що Росія «за всієї її неосязності – не що інше, як тюрма, ключ від якої у руках імператора». Тобто треба розуміти, і тюрма народів, які її населяли. Лише Шевченко вповні розкрив у геніальному сарказмі справжню трагедію багатонаціональної самодержавної імперії:

**У нас же й світа, як на те –
Одна Сибір неісходима,
А тюрм! а люду!.. Що й лічить!
Од молдованина до фіна
На всіх язиках все мовчить,
Бо благоденствує!..**

Нагадаю співзвучну жорстку максиму з книги «Росія в 1839 році»: «Мовчання править життям і паралізує його».

Астольф де Кюстін ясно розумів особливу небезпеку внутрішніх вибухових проблем багатоплемінної Московщини: «Уявіть собі вирування республіканських пристрастей (адже при російському імператорі панує удавана рівність) у тиші деспотизму – застрашлене сполучення, особливо у світлі того майбутнього, яке воно передрікає світові. Росія – щільно закупорений казан з окропом, причому стоїть він на вогні, що розгорається все сильніше й сильніше. Я боюся, щоб він не вибухнув. І не я один боюся».

Той окріп ошпарив уже на смерть мільйони людей і продовжує кипіти...

На завершення нагадаю, що понад десять років тому деякі важливі сюжети з твору де Кюстіна побачили світ в опрацьованні О. Мерчанського. Вже згаданий Михайло Слабошпицький, який написав післямову до книги, справедливо назвав її своєрідним експозе Кюстінової праці «Росія в 1939 р.»: «В ній викладено найпромовистіші епізоди й найважливіші ідейні моменти книги, перемешані коментарями упорядника й автора передмови Дмитра Донцова» (Кюстін, 240). Усе саме так, і то була дуже важлива публікація! Проте, повторюся, нарешті необхідно видати повний переклад українською мовою книги маркіза Астольфа де Кюстіна «Росія» (звісно, з оригіналу, а не з російського видання) з новітніми докладними науковими коментарями.

Півстоліття тому американський дослідник Дж. Кеннан виснував, що книга де Кюстіна, хоч і присвячена Росії Миколи I, дивовижним чином виявилася застосовною не меншою мірою до Росії Сталіна і Брежнєва. На початку нинішнього XXI ст. мені випало майже півтора десятиліття очолювати Національний культурний центр України в Москві, тому мав унікальну змогу пересвідчитися в сучасній живучості Кюстінових свідчень. Унікальним доказом історичної правоти французького маркіза є те, що його книга й через майже два століття залишається найпопулярнішим твором про Росію і буквально розібрана на цитати й афоризми – навів їх чимало.

На мій погляд, особливо вражає такий обвинувачувально-тотальний висновок Астольфа де Кюстіна: «Провидіння встановило страшну, таємничу, кругову поруку провинностей і заслуг між урядами та підданими, й рано чи пізно в історії суспільства настає час, коли державу судять, ухвалюють її вирок і карають, як і окрему людину».

Хіба це не звучить нині пророче?! Втім, як і все, процитоване з книги Астольфа де Кюстіна...

ЛІТЕРАТУРА

1. **Грушевський М. Твори : у 50 т. Т. 3. Львів : Світ, 2005. 792 с.**
2. **Грушевський М. Твори : у 50 т. Т. 4. Кн. 1. Львів : Світ, 2007. 432 с.**
3. **Кюстін Астольф де. Правда про Росію: подорожній щоденник. Київ : Ярославів Вал, Український письменник, 2009. 242 с.**
4. **Огієнко І. Українська культура : коротка історія культурного життя українського народу. Київ : Абрис, 2001. 272 с.**

«Мама» – з тих слів, які називають святими. Воно таїть в собі тепло, мудрість, життєдайну енергетику, турботу, підтримку і вічну любов до дитини.

«Світ починається з Мама» – саме так називався конкурс творчості дітей і юнацтва Київщини, присвячений Дню матері, що завершився днями великою культурно-мистецькою імпрезою у Київському фаховому коледжі прикладних наук.

Очолили оргкомітет конкурсу член Громадської ради при КМДА, голова Правління Міжнародного благодійного фонду «Твоя Доброта» й видавництва «Саміт-Книга» **Іван Степурін (голова)** і лідер Всеукраїнської інноваційної освітньої платформи «Сходи в Майбутнє» **Ігор Найдя**. Процес організації був відзначений кипучою енергією, цілеспрямованістю, лідерським підходом, новими ідеями у справі виховання, творчого розвитку та відновлення ментального здоров'я дітей війни Київщини.

Організаторами Конкурсу на рівні Київської області стали Коаліція «Гостомельщина – простори мрій», Асоціація органів місцевого самоврядування «Київська агломерація», Постійна комісія з питань освіти, науки, культури, духовності та релігії Київської обласної ради й інші громадські організації.

Співорганізатором є Міжнародна організація українських громад (IOUC FOURTH WAVE/МОУТ) «Четверта хвиля» в Торонто (Канада).

Меценати конкурсу – Корпорація «ЮРІЯ-ФАРМ» і «САМІТ-КНИГА», а основними доброчинцями є М. Гуменюк, О. Мойсеєнко, О. Динник, Л. Сова, Ю. Жиліна, О. Кочетков, І.Д. Деркач, С. Ляшко, І Чернишова, Т. Кударенко, Т. Фуртель, А. Чопчик, М. Чураєв.

У номінації «Живопис» Гран-Прі за врівноважене композиційне вирішення твору, гармонійне поєднання кольорів і майстерність виконання отримали кращі з кращих:

• **Соломія Королько**, 9 років, Буча, за роботу «Моя мама – чарівниця», наставник – Оксана Фурлет;

• **Віра Мурзич** («Найкраща мама»), 14 років, Славутич, наставник – Марина Насенок;

• **Анастасія Кириченко** («Усе моє – все зветься Україна»), 15 років, Біла Церква, наставник – Грина Шевченко.

У номінації «Поетично-прозове (авторське) слово» Гран-Прі отримали найталановитіші діти Київщини:

• **Симоненко Аліна**, 13 років, Миронівка, (наставник – Кожем'яченко Ірина), за оригінальне представлення сюжету прозового

Конкурс дитячої творчості

твору «Я буду щасливою, мамочко!», емоційне вираження патріотизму і життєствердну життєву позицію.

• **Стельмах Вікторія**, 16 років, Фастів, (наставник – Кудрявцева Ольга), за уславлення образу Матері й Сина у вірші «Я не здамся, мамо!», високий прояв патріотизму, активну громадянську позицію та збереження пам'яті про тих, хто поліг, захищаючи Україну.

• **Педченко Дарина**, 17 років, Миронівка, (наставник – Кривов'яз Дмитро), за поетичне представлення художнього образу борщу як частини українського культурного коду у вірші «Мамин борщ», возвеличення цінності українських Матерів, їхньої незламної віри в Перемогу.

У вітальному слові Іван Степурін наголосив на значущості сприяння розвитку юних талантів, подякував усім, хто взяв участь у підготовці та проведенні Конкурсу, відзначив високий рівень доробок юних талантів.

У номінації «Декоративно-ужиткове мистецтво» Гран-Прі нагороджено

найталановитіших:

• **Маргариту Панухник**, 7 років, Гостомель, «Краса моєї мами», (наставник – Василина Панухник) – за яскравість розкриття образу мами та вдале поєднання різноманітних художніх засобів.

• **Олену Сальську**, 12 років, Рокитне, «Україна – МАТИ», (наставник – Оксана Коваленко) – за відчуття родової єдності та потужний емоційний посыл.

• **Вероніку Мірошникову**, 15 років, Біла Церква, «Матусина радість», (наставник – Валентина Коробко) – за витонченість кольорового рішення і гармонійну єдність.

Вітаючи переможців, Ігор Найда наголосив важливість культурно-мистецької творчості дітей та молоді, що сприяє ментальному здоров'ю, побажав благополуччя в сім'ях і родин, що так важливо в період війни. Лідер Всеукраїнської інноваційної освітньої платформи «Сходи в Майбутнє» акцентував увагу на розвитку особистості юних талантів, усвідомленні ними цінності національних

традицій, що дозволить змінювати світ на краще і формуватиме фундамент вільної України. Він висловив вдячність дітям, батькам, наставникам за участь у конкурсі і побажав усім Перемоги.

Кожна дитина отримала у подарунок книжку від видавництва «Саміт-Книга».

Начальник відділу культури, молоді і спорту Гостомельської ОТГ Катерина Павленко вручила дітям спеціальні подарунки Гостомельської громади. Депутатка Київської обласної ради Галина Єрко подарувала дітям фарби для створення нових шедеврів.

Усі учасники культурно-творчого заходу створили атмосферу доброзичливості, усвідомлення своєї причетності до створення цінностей, які є духовно-ментальними підвалинами світобуття і вносять вагому лепту у Перемогу над злом, слугують розвитку України.

Ольга ХОДАЦЬКА,
заступниця голови
Правління Київського міського
об'єднання «Просвіта»

Національна академія педагогічних наук України у Міжнародний день вишиванки

ПЕРЕМОГА ЯК ВІКНО МОЖЛИВОСТЕЙ: *success story VS естетики страждання*

Наразі маємо унікальний шанс змінити філософію інтерпретації української літератури, відходячи від дискурсивної об'єктивації меншовартості та колоніальної свідомості. Перед творчим освітнім загалом є важливе завдання відходу від естетики страждання у площину створення позитивної парадигми української літератури. Тяглість традиції виховання молоді на естетиці страждання необхідно перефокусувати на філософію успіху, шляхів реалізації української мрії щодо гідного існування нації.

Тетяна ШЕВЧУК,
професор кафедри англійської
філології та світової літератури,
декан факультету української
та іноземної філології
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Ключові концепти

Ідеологеми із різних галузей гуманітарного знання дозволяють досягнути шлях перетворень.

«Вікно можливостей» (a window of opportunity) – в політ-економіці це поняття означає короткий проміжок часу, впродовж якого можна вжити рідкісні та бажані дії, реалізувати щось досі нездійсненне. Коли «вікно закрито» або період закінчується, шанс скористатися можливостями щось докорінно змінити втрачається.

«Success story» – мотивуюча історія успіху, яка надихає на нові звершення. Цей концепт часто вживається в американській філософсько-естетичній думці, починаючи з ідеї «Gospel of success» (Євангеліє успіху) перших протестантських колонізаторів Америки, до ідеологем self-made person, «American dream», згідно з якими кожен вільний громадянин США може зробити себе як особистість, має рівні можливості самореалізації, власноруч створює свою історію успіху.

«Естетика страждання» – ця ідеологема виокремилася у роботах європейських мислителів XIX ст., а пізніше знайшла благодатний ґрунт на теренах української літератури. Зокрема, в поезії Василя Стуса

вона набуває філософського осмислення. В есеї «Зникоме розцвітання особистості» поет писав: «Творчість – то тільки гримаса індивідуального болю, а наша естетика – то естетика страждання, трохи потамованої муки. В культурі страждання вся філософія мистецтва і вся його велич з таємничими феноменами катарсису». І далі: «Відшукування душевної рівноваги в стражданні, задоволення в горі і задоволення горем – ось підступна мета мистецтва. Гіркоту од життєвих невдач заступають радощі віри, досягнутої тільки духом».

Ми бачимо в цьому підході естетизацію культу жертвовності як засадничого принципу християнської етики, а відтак глибинну насолоду Поета від свого подвигу. Катарсис досягається накладанням християнського архетипу самопожертви заради спасіння душі.

Подолати стереотипи

На риторичне питання «Чи тільки ми страждаємо?» зрозуміло, що буде відповідь «Ні!». Вся світова література має міцну тужливу традицію, починаючи з античної філософії фатуму й катарсису (очищення через страждання), середньовічного культу жертвовного терпіння Христа, жанру трагедії Нового часу, в якому сюжет веде персонажів до катастрофічного фіналу; страху, спліну й відчаю людини в мінливому світі епохи бароко, романтизму і модерну; жахливих картин бідкування бідних прошарків суспільства в соціальному романі XIX–XX ст.

Тим не менш, мусимо констатувати, що українська література надала естетиці страждання

особливих вимірів. 75% сучасної шкільної програми з української літератури складається з творів про долю, неволю, зраду, безвихідь. Це, звісно, обумовлено історичними обставинами боротьби за виживання української нації, народницьким наповненням літератури XIX ст.; трагедією розстріляного Відродження; репресіями шістдесятників. Українське суспільство і нині зіткнулося з екзистенційними викликами і ми бачимо десятки тисяч прикладів самовідданості, самопожертви українського воїнства на полі бою. І зрозуміло, що їх подвиг ми будемо шанувати і пам'ятати вічно.

Але ж не випадково в 2019 р. постало питання про перегляд державних стандартів з літератури для базової та старшої школи з метою вилучення з неї особливо депресивних творів та включення в них творів сучасних письменників як бажання реалізувати запит молоді на філософію успіху в художній творчості. Тобто маємо подолати хибну тезу про те, що українці – це нація, яка приречена на помилки, страждання, поразки.

Погоджуючись з цією тезою

про необхідність трансляції інших дискурсів і патернів через літературу, літературознавець, письменник, лауреат Шевченківської премії Юрій Ковалів в ефірі Радіо Культура заявив, що справа не в «стражданнях» в українській літературі, а в її інтерпретації: «Йдеться не про страждання, як фізіологічну проблему, а як співпереживання навколишньому світу. Про свободу, ненависть, про любов треба говорити. Якщо йдеться про українську літературу, то можна це спростувати дуже просто: справа не в тому, що там є, а як його подати, тобто справа в інтерпретації. А інтерпретувати ми не вміємо. Я

можу привести приклади, як у школі не так подають той чи інший текст».

Того ж року знала українська літературознавиця Віра Агеєва ініціювала дискусію «Канон класики і колоніальна свідомість», також закликаючи до перегляду шкільних програм. Вчена наголосила, що наприкінці 1980-х багато нових імен, наново «відкритих» авторів поспіхом було введено до програм за фактом їх заборони у минулому без

Закінчення на с. 24

Перемога як вікно можливостей: success story VS естетики страждання

Закінчення. Початок на с. 23

урахування рейтингу естетичної вартості їх творів, а відтак розподіл годин на їх вивчення часто переважає показники, відведені на тих, хто заслуговує більшої уваги: «Коли в другій половині 1980-х зникли цензурні обмеження й закордонні видання проскрибованих класиків стали доступними, ціннісна ієрархія змінилася дуже швидко. Кілька років минуло під гаслом ентузіастичного заповнення «білих плям», причому замальовувати їх поспішали знову-таки на догоду вже новій, державницькій ідеології. Так що Улас Самчук, Іван Багряний, Олена Теліга здавалися тоді, вочевидь, значущішими постатями в канонічному списку, ніж Майк Йогансен, Віктор Домонтович або Ігор Костецький. Принаймні романи Самчука й Багряного значно раніше опублікували і ввели до шкільної програми (остаточна канонізація!), ніж твори мурівських модерністів».

Шлях зростання

Перемога в нинішній війні, у чому ми не маємо сумніву, дає нам унікальний шанс змінити філософію інтерпретації української літератури, відходячи від дискурсивної об'єктивації меншовартості і колоніальної свідомості. Перед творчим загалом зараз є важливе завдання відходу від естетики страждання у площину прославлення досягнутих цілей, створення позитивної парадигми української літератури. Тяглість традиції виховання молоді на естетиці страждання необхідно перефокусувати на філософію успіху, шляхів реалізації української мрії щодо гідного існування нації.

Вже відбулися тектонічні зрушення у запиті суспільства на національний культурний продукт. Дійсно, – страждання веде до очищення, що

засвідчують процеси масового виходу українців з російського медіапростору, переходу на українські або міжнародні соцмережі та україномовне спілкування, чого не міг добитися жодний мовний інспектор із захисту державної мови. Після 24 лютого російськомовні українці відкрили для себе багатьох українських музикантів, акторів і письменників. Українців надихають пісні «Ой, у лузі червона калина», «Фортеця Бахмут», «Не відступати і не здаватись» й ін., в яких прославляється воля до Перемоги.

28 квітня 2023 р. відбулася знакова науково-практична конференція «Літературний процес: від нації колонізованої до нації-переможця», організована кафедрою української літератури, компаративістики і гринченкознавства Київського університету імені Бориса Грінченка разом із Інститутом літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України та Гданським університетом (Республіка Польща). Основними напрямками роботи дискусійного майданчика стали питання антиімперських дискурсів художнього слова; антиколоніальні, постколоніальні та деколоніальні стратегії і практики художнього письма; культурні наслідки краху Радянського Союзу; дискурс опору в художній літературі та культурі; трансгресії в культурних пантеонах; український текст спротиву російській агресії: діахронія і сьогодення та креативний потенціал символічного поля «перемога».

Реалізація в новітній художній літературі та інших видах сучасного мистецтва архетипових моделей мислення з позиції переможця створить надійний ґрунт успішного майбутнього нації та розвитку її художнього слова в європейській родині.

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного музею України,
доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник

**175 років від дня народження
Олександри Єфименко (1848-1918), української історикіні, педагогині, громадської діячки**

Олександра Яківна Єфименко (дівоче прізвище Ставровська) народилася 30 травня (за іншими даними – 30 квітня) 1848 в с. Варзуга на Кольському півострові, неподалік узбережжя Білого моря. Закінчила з відзнакою Архангельську жіночу гімназію в 1863. З тієї пори починається її багаторічна педагогічна діяльність.

Наприкінці 1860-х познайомилася з Петром Єфименком, засланим з України активним учасником Харківсько-Київського таємного товариства, українським істориком та етнографом. 1870 молоді люди одружилися. Петро Савич став для неї не лише вірним чоловіком і справжнім другом та однодумцем, а й учителем, наставником, який відкрив перед молодістю жінкою незнаний до того світ України.

Нова сторінка в житті й науковій творчості О. Єфименко почалася після переїзду її в 1874 разом з чоловіком до України – спочатку до Чернігова, а в 1879 до Харкова. У 1880-1890 найбільш яскраво проявився самотутній

науковий талант О. Єфименко. Вона активно співпрацювала з історико-філологічним товариством при Харківському університеті та часописом «Киевская старина», підтримувала дружні стосунки з такими видатними вченими, як історик Дмитро Багалій і мовознавець Олександр Потебня. Своім учителем в дослідженні історії України Олександра Яківна завжди вважала Володимира Антоновича.

У 1896 Олександра Єфименко зайняла перше місце в конкурсі на найкращий підручник з історії України. Активно виступала за навчання в школах українською мовою. У її творчому доробку особливе місце посідає «Історія українського народу», розрахована не лише на вузьке коло спеціалістів, а й на широкий загал, де висвітлюються історичні процеси в Україні з найдавніших часів до XIX ст.

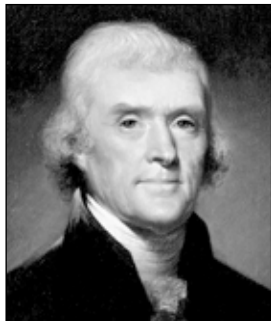
Вела активну громадську діяльність: була заступником голови Харківського видавничого комітету, організатором у Харкові історичного гуртка; читала лекції в Харківській бібліотеці. 1903 вона виступала із доповіддю на відкритті пам'ятника Івану Котляревському. З 1907 очолювала кафедру й викладала історію України на Бестужевських вищих жіночих курсах у Петербурзі. У 1910 Харківський університет присудив О. Єфименко науковий ступінь Honoris Causa з історії. Вона стала першою жінкою в Російській імперії, яка отримала таке визнання. У 1907 за сприяння О. Єфименко, яка високо оцінила вірші молодого Олександра Олеся, на кошти українського громадського діяча Петра Стебницького вийшла перша збірка віршів О. Олеся «З журбою радість обнялась».

У 1917 переїхала на Харківщину. Трагічно загинула у ніч з 17 на 18 грудня 1918 на хуторі Любочка разом з донькою Тетяною під час нападу банди. Могила Олександри Єфименко знаходиться на території середньої школи с. Бугаївка Вовчанського району Харківської області.

**280 років від дня народження
Томаса Джефферсона (Thomas**

Квітень-травень 2023. Постаті

Jefferson; 1743-1826), 3-го президента і одного із засновників США, дипломата, філософа, Національного героя США

Томас Джефферсон народився 13 квітня 1743 в Шедвеллі (Вірджинія). Отримав юридичну освіту і у віці 26 років був обраний депутатом Вірджинської законодавчої асамблеї. У 1779–1781 – губернатор штату Вірджинія. Джефферсон – автор проекту Декларації незалежності 1776, президент США у 1801–1809.

Русійною силою прогресу Джефферсон вважав систему суспільної освіти. Вирішальну роль у розвитку освіти відводив загальноосвітній школі, яка має бути загальною, безоплатною, світською та обов'язковою для всіх. Погляди Джефферсона на освіту відображено у «Білії про загальне поширення знань» (1779) та в «Нотатках про Вірджинію» (1782). Він запропонував триступеневу систему шкіл: у трирічних безоплатних початкових школах учні мали, крім читання, письма й арифметики, оволодівати ремеслами; у школах другого ступеня, які також мали утримуватися коштом держави, для найбільш здібних пропонувалося встановити особливу стипендію, а потім, під час трирічного навчання, виділити приблизно третину з них для подальшої освіти, надавши можливості вдосконалення в обраній спеціальності.

1814 Джефферсон розробив новий проект системи освіти, що передбачав після закінчення початкової школи вступ до так званої загальної школи (другий ступінь навчання), яка має два відділення: для тих, хто виявляє схильність до заняття сільським господарством і ремеслом, і для

тих, хто схильний до глибокого вивчення наук і продовження освіти у вишах.

Серед шкільних предметів виділяв історію, бо вважав, що знання основних історичних фактів допоможе розібратися у вчинках людей, розпізнати небезпеку політичного честолюбства. Вважав вивчення іноземних мов корисним для тренування пам'яті. Радив опановувати мови у віці від 8 до 15-16 років, причому особливу увагу пропонував звертати на практику розмовної мови. Займався проблемами морального виховання, мріяв, щоб молоді люди виховували в собі чесність, правдивість, давав поради, як виховувати в дітей шанобливість і повагу до старших, поміркованість, працьовитість, гуманність тощо.

Великого значення надавав позашкільній освіті. За його участі в штаті Вірджинія було створено першу публічну бібліотеку. 1819 було затверджено запропонований Джефферсоном план організації Вірджинського університету як світського навчального закладу. Джефферсон взяв активну участь у складанні навчального плану для університету, у доборі перших професорів, написав для нього один із підручників; брав участь у розробленні архітектурного проекту університетських будівель. Джефферсон був першим ректором Вірджинського університету (з 1825).

Твердо вірячи, що «свобода – природжена донька науки», Джефферсон постійно дбав про поліпшення сфери освіти в США. У 77-річному віці Джефферсон почав писати «Життєпис», в якому намагався осмислити власне життя. Помер 4 липня 1826 в Шарлотсвіллі.

200 років від дня народження Василя Ільницького (1823-1895), українського письменника, історика, педагога

Василь Степанович Ільницький народився 22 квітня 1823 в с. Підпечери Івано-Франківської області в родині священника. Навчався в гімназіях Станіслава (нині

Івано-Франківськ), Тернополя, Львова, а від 1840 – у Львівському університеті, «Царському конвікті» (Відень, 1842–46).

Здобув сан священника, певний час служив у с. Воскресінці під Коломиєю, проте все ж присвятив своє життя просвітницькій та літературно-науковій діяльності. Був викладачем української мови та історії у Станіславській, Тернопільській та Львівській гімназіях, директором Львівської академічної української гімназії, автором петиції про введення української мови як мови викладання у вищих класах академічної гімназії (1871). Голова комісії з підготовки шкільних підручників у крайовій шкільній раді. Підготував і видав чимало підручників і читанок, переклав з іноземних мов підручники із всесвітньої, біблійної історії. Про неабиякий авторитет В. Ільницького серед просвітницьких діячів свідчить той факт, що його було обрано до першого відділу «Просвіти» у Львові.

У 1860–1870 опублікував низку краєзнавчих праць, які часто супроводжував картами і схемами, що допомагали читачам краще зрозуміти історичні події: «Городище стародавнього Звенигорода», «Царство Данила Галицького» та ін. Досліджував історію козацтва, Галичини та Австрії, відносини Австрії з Угорщиною. 1876–1877 опублікував серію статей «Життя знаменитих князів, гетьманів, героїв і інших мужів руських», а також географічно-природничі та етнографічні статті «Геологічний чоловік в Європі» (1879), «З різних країн і народів» (1884) та ін.

Велику цінність мають науково-публіцистичні записки В. Ільницького з національного життя галицьких русинів, зокрема «Собор учених русинів 19-26 жовтня 1848», «Проект органу Матиці», «Рік 1848», «Зав'язане ради руської в Станіславі. Буца

польська», «Виклад про слов'янську філософію», «З'їзд учених в Львові», та ін.

Василь Ільницький був також талановитим літератором. Йому належить значний доробок поетичної, прозової, драматургічної та літературно-критичної творчості, збірка записаних ним українських народних пісень. Як прозаїк він писав невеличкі оповідання, переважно автобіографічного характеру. Повість про події кінця Х ст. «Рогніда-Горислава» та драма «Настася» з історії Галицької Русі другої половини XII ст. написані на історичній основі.

Друкувався у виданнях «Батьківщина», «Діло», «Газета шкільна», «Зоря», «Ластівка». Мав псевдоніми Стефанович В., Стефанович В.Д., Василько Мудрагель, Денис з Покуття.

Помер Василь Ільницький 15 квітня 1895 у с. Підпечери.

250 років від дня народження Івана Лаврівського (1773-1846), українського священника, мовознавця, історика, педагога

Іван Васильович Лаврівський народився 15 травня 1773 у с. Терка (нині Польща). 1784 вступив до новозаснованої нормальної школи в Перемишлі, потім перейшов до тамтешньої гімназії, яку закінчив 1791. Вищу освіту здобував у Львові в греко-католицькій духовній семінарії. Продовжив навчання у Львівському університеті, який закінчив у 1798. Вже з 4-го курсу був помічником професора кафедри історії Церкви. 1798 висвячений на священника і цього ж року став працювати префектом Львівської греко-католицької духовної семінарії. 1801 захистив докторську дисертацію з теології, а 1802 – з філософії.

Закінчення на с. 26

Закінчення. Початок на с. 25

Одночасно з працею у семінарії викладав в університеті різні дисципліни: у 1800/01 – історію церкви, 1801/02 – логіку, метафізику й етику, 1803/04 – філософію і грецьку мову, 1804/07 – моральну теологію. З 1806 по 1815 був професором пасторальної теології. 1815 призначений ректором Львівської генеральної духовної семінарії й каноніком митрополічної капітули.

У 1820 переїхав до Перемишля, де займав посади кафедрального проповідника (до 1833), каноніка єпархіальної капітули (архидиякона і декана). Продовжував педагогічну і викладацьку діяльність, був професором римо-католицького теологічного закладу, директором Інституту дяків і вчителів, дбав про розвиток народного шкільництва, викладав українською мовою.

Для потреб освіти І. Лаврівський написав посібник «Elementarz ruski, niemiecki i polski dla szkół parafialnych w Galicji», надрукований у 1838, та праці, які залишилися в рукописах: «Короткі повісті для дітей руських в школах парафіяльних учасихся...», граматику української мови «Бесідослов», перекладно-тлумачний українсько-польсько-німецький словник «Матеріяли до словаря русскаго»

З 1828 по 1832 організував у Перемишлі греко-католицьку друкарню. Зібрав наукову бібліотеку, яку передав для загального користування греко-католицьким капітульним бібліотекам у Львові й Перемишлі. Колекціонував культурні цінності, створив бібліотечні, іконографічні й нумізматичні зібрання (налічували 33 тис. книг, 300 рукописів й інкунабул, 200 монет, 70 ікон, велику кількість графічних творів). Заснував грошовий фонд для допомоги українським школам.

Помер Іван Лаврівський 25 червня 1846 у Перемишлі, де й похований.

120 років від дня народження Олександри Шулежко (1903–1994), української педагогині, Праведника народів світу

Олександра Максимівна Шулежко народилася 28 травня 1903 в с. Михайлівка Драбівського району Черкаської області в заможній селянській родині Шелудьків. Навчалася в гімназії, педагогічному училищі. 1921 вийшла заміж за Федора Шулежка, адвоката, який прийняв сан священника Української автокефальної православної церкви (УАПЦ). У 1937 чоловіка репресували й відправили в радянські концтабори. Як «дружина ворога народу» з трьома дітьми опинилася без засобів до існування. Завдяки директору Черкаського дитячого садка № 4 влаштувалася у заклад вихователькою й працювала там до літа 1941.

В роки Другої світової війни створила в окупованих Черкасах дитячий притулок і цим врятувала 102 дітей від голодної смерті, серед них 25 єврейських дітей – від страти. Після окупації Черкас нацистськими військами жодний навчальний заклад у місті не працював. Вулицями бродили юрби безхатченків, серед яких чимало дітей та підлітків. Через міську управу в будівлі колишнього дитячого садка № 4 О. Шулежко організувала будинок для безпритульних дітей, сама підбрала надійний персонал. Приймаючи єврейських дітей до притулку, записувала їх українцями, греками, вірменами або татарами, залежно від особливостей зовнішності. Вона цілком усвідомлювала, що за переховування євреїв її чекала смертельна кара. Проте завдяки сміливості, винахідливості, знанню німецької мови їй щоразу вдавалося вводити в оману окупаційну адміністрацію та місцеву поліцію. Наприкінці 1943, коли радянські війська наближалися до Черкас, було оголошено про евакуацію притулку до Німеччини. О. Шулежко вдалося

частину дітей влаштувати до родин у навколишні села, з іншими вона доїхала до с. Соболівка Вінницької області. Навесні 1944 разом з 20 дітьми повернулася до Черкас.

Замість визнання гуманітарного подвигу Олександри Шулежко радянський режим звинуватив її в «співпраці з окупантами». Директора притулку відсторонили від спілкування з дітьми, вихованців закладу розкидали по різних дитячих будинках СРСР, декого всиновили. Педагогині не дозволили далі працювати за фахом. Єдина робота, на яку вона змогла влаштуватися, – реєстратор у центральній міській поліклініці м. Черкаси. Та навіть тут вона не могла пройти повз чуже горе, здавши за життя понад 150 літрів крові та двічі ставши Почесним донором СРСР.

З 1963 жила в Києві у доньки. Лише у 1968 з О. Шулежко зняли тавро зрадниці, взявши до уваги свідчення підпільників про її допомогу руху опору. 1985 її нагородили орденом Вітчизняної війни.

Померла Олександра Шулежко 26 лютого 1994 в Києві. За день до смерті дізналася про присвоєння їй звання Праведника. Її ім'я викарбовано на Стіні Пам'яті Алеї Праведників народів світу в Єрусалимі.

150 років від дня народження Костянтина Зіньківського (1873–1959), українського педагога, поета

Костянтин Максимович Зіньківський народився 29 травня 1873 в Бердянську і був найстаршим з 11 дітей у родині портового вантажника. Освіту здобув у початковій школі та Бердянському трикласному училищі. У 1892 закінчив Феодосійський учительський інститут. Свій педагогічний шлях

розпочав того ж 1892 як викладач математики: спочатку в Молдові учителем повітового училища в м. Кишинів і м. Сороки, а з 1894 – в Україні у Слов'яносербському повіті Катеринославської губернії, а також у Нікополі, Херсоні, Павлограді, Катеринодарі та Маріуполі. У 1917 обійняв посаду шкільного інспектора у м. Павлоград.

1922 став окружним інспектором народної освіти на Кубані. 1926 переїздить до Бердянська, де працює директором трудової школи імені І. Франка до 1930. Працюючи в школі, К. Зіньківський приділяв увагу вирішенню таких проблем: впровадженню комплексного методу викладання, створенню ефективних методичних посібників, розвитку трудових навичок, використанню краєзнавчого принципу при викладанні історії та географії. Далі працював на посадах викладача математики та педагогічної практики Бердянського педагогічного технікуму, інструктора-методиста райвно (1931–34), викладача Бердянського Педагогічного інституту (1938–41, 1944–46), вчителя у школах Бердянська (1946–52). Загалом на вчительській ниві працював понад 60 років.

Педагогіку К. Зіньківський розглядав як невід'ємну складову національної культури. Обстоюючи необхідність створення для школярів так званої «робітної книги» (аналог сучасного навчального комплексу), педагог стверджував, що такий підручник мав бути «продуктом» роботи школи. Навчальний матеріал такої «робітної книги», на його думку, має будуватися з урахування передовсім краєзнавчого принципу: учні повинні знати не лише історію, а й геологію, археологію рідного краю.

Є автором низки поетичних творів: поема «Зруйнований мур» (1906), казка «Морська царівна» (1908), вірші «Прийде час» (1909), «Весняний ранок» (1909), україномовний переклад поеми «Слово о полку Ігоревім» (перекладено 1906, повністю опубліковано 1967).

Помер Костянтин Зіньківський 28 березня 1959 у Бердянську, де й похований.

Рекордсменці лише 12!

Акторка (знімається в кіно та серіалах), вокалістка (виступає сольо з концертами, співає на вулицях, щоб донатити на ЗСУ). Навчається в кіношколі «Не по-дитячому», працює у проєкті «Погляд дитини», влітку – в дитячому та сімейному драйвово-пригодницькому таборі TV&ART у м. Славське.

Уже й не пригадаю, коли вперше познайомилася з цим милим дівчатком, тоді ще зовсім крихіткою. Певно, на одному з дитячих фестивалів чи конкурсів... Та й зараз Софійці Котлярової лише 12 років. З огляду на те, чого встигла досягти і що робить нині ця тендітна, але така вольова, мужня дитина, – дивуєшся, як вона встигає так багато, звідки і де бере сили.

Невгамовне дитя

Софія постійно розвиває свої здібності, удосконалює вміння, наполегливо йде до мети, будь-що прагне досягти успіху в усьому, за що береться. Обов'язковим є заняття з вокалу, а нині відвідує заняття з бойового мистецтва – навчається стріляти зі зброї, давати відсіч нападникові за допомогою прийомів рукопашного бою тощо.

– Війна мобілізувала. Хоч дивно – дала сили на боротьбу. У кожного свій фронт. Зараз фронт Софії – пісні. Вона з кожним днем сильніша, з кожним днем її віра в перемогу зростає, – розповіла мама Софії. – Має нестерпне бажання бути корисною державі, готовою взяти до рук зброю. Саме з таких дітей виростає нове, сильне і непереможне покоління вільних людей.

Вона багато чого може розповісти... Вона чула постріли, вибухи, бачила зруйновані будинки після бомбардувань. Лякала, але не плакала, ховалася, але не боялася. Вірила і сподівалась! Мама Ірина пригадує перший місяць війни:

– Кожного дня моя маленька Со співала в бомбосховищі. Їй дякували, вітали цукерками. Я дивилася на неї і не розуміла, як вона, така тендітна, може бути настільки безстрашною та впевненою! Найголовніше, що у неї є неймовірна віра в нашу перемогу!

Ще зовсім недавно Софія виготовляла окопні свічки. Уже й не злічити, скільки вона їх зробила взимку! Волонтерить, відвідує шпиталь – співає для поранених, привозить різні смаколики,

малює та влаштовує під час своїх концертів аукціони, де охочі можуть придбати її роботи, а потім зібрані кошти передає для потреб військовим, зокрема через Фонд Сергія Притули або конкретній бригаді, з якою контактує.

Мама Софії пригадує:

– Софійку мою нічого не злякає, ось так! Яюсь я захворіла, дуже боліло горло, дитина в сусідній кімнаті – у неї болить вушко. Заходить до мене і показує відео, від якого стискається зболене війною серце. Та водночас дає надію і надихає оптимізмом: «Мамусю, все в нас буде добре! Ось побачиш! Скоро!...»

Вони переживають дві війни...

Софія Котлярова, її мама Ірина, бабуся Ліда вже багато років поспіль допомагають онкохворим діткам – ліками, медичними препаратами, приладами, подарунками і, звісно, хорошим настроєм. Позитивні емоції важливі для всіх, а ще більше – для цих дітей, особливо зараз, коли вони переживають дві війни...

Софійчин візит, її ніжний щирий голос, пісні і розповіді, спілкування, подаруночки допомагають діткам хоч на кілька миттєвостей

забути про хворобу, відволіктися від болю і хвилювань.

От і нещодавно – невеличкий концерт порадував дівчурку. Мала Алінка, у якої ніжка в гіпсі, другою підтанцювала під Софійчині пісні. А Сашко дуже любить малювати, і Софія, здобувши перемогу в одному з чергових конкурсів та отримавши в нагороду планшет, віддала його хлопчиківі. Які ж вдячні ці діти за неймовірну підтримку і теплі обійми від такої малої, як і вони самі! І це додає їм сил і віри на одужання.

Кожна допомога – це збережене життя!

Домовленості, дзвінки, зустрічі, хвилювання, довготривала підготовка... І нарешті – благодійний концерт зі збором коштів для наших Воїнів Світла в міському будинку культури «Енергетик» рідного для Софії Котлярової міста Вишгород. Саме під час цього концерту і було вручено їй нагороду як рекордсменці України «Дитина, яка знялась у 50 фільмах і серіалах». Рекорд був заявлений ще до війни, але не було можливості отримати свідоцтво минулого року. І от така нагода трапилася – Софія стала героєм повноформатної ілюстрованої

друкованої книги рекордсменів, яку Національний Реєстр Рекордів України видає щороку.

На концерті Софія заспівала наживо 17 пісень. Не кожний дорослий витримає! – скажу я вам... Нікого не залишили байдужим кавер на пісню «Не забуду дім...», інші українські, патріотичні твори.

У концерті взяли участь відомі артисти, друзі, поважні гості. Софія щиро дякувала кожному за підтримку та донати – меру Вишгорода *Олексію Момоту*; актору театру та кіно *Володимир*

Ращуку; акторці театру й кіно, волонтерці *Вікторії Білан-Ращук* й усім іншим, хто навчає, підтримує, любить.

Прапор за 11 тисяч

Одним із почесних гостей був молодший лейтенант 7-ї роти батальйону «Свобода» бригади наступу «Рубіж» НГУ Володимир Ращук із позивним «Артист». Софія отримала в подарунок з рук воїна прапор батальйону з усіма підписами побратимів-свободівців. А оскільки збір коштів відбувався під час концерту, вирішила виставити прапор на аукціон. Лот придбала за 11 *тис. грн* директор Благодійного фонду «Жіноча сила» і співвласниця кіношколи «Не по-дитячому» *Ірина Сільвестрова*.

На імпровізованому аукціоні було також продано і картину самої Софії. Усі виручені та заданчені кошти вона вирішила віддати для батальйону. Кожна допомога – це збережене життя!

– Я дякую за теплі слова підтримки, за вашу відвагу, велике

Рекордсменці лише 12!

Закінчення. Початок на с. 27

серце воїна, усмішку, шалений букет квітів, за ваш дорогоцінний час, який знайшли, щоб підтримати мене. Тільки бережіть себе! – сказала Софійка Котлярова «Артистові».

Змалечку на знімальному майданчику

Дивовижно – 8 із 12 років Софійка в кіно! Чи багато вона встигла? Тепер можна сказати впевнено: так! Знялася в 52-х фільмах та серіалах, незважаючи на ковід і війну. На момент відзначення нагородою – внесення до Національного Реєстру Рекордів України її імені в номінації «Найбільша кількість ролей у кіно, які зіграла дитина», було зареєстровано 50 фільмів і серіалів за участі Софії Котлярової.

Як для дитини – це надважка праця, але настільки улюблена, що хоч якою була стомленою, на знімальному майданчику вона робить усе, що треба.

– Чи буде вона акторкою? Життя покаже... У будь-якому разі то тільки її вибір. А ми підтримаємо донечку завжди! – зазначив тато Софії **Сергій**.

– Пишаємося нашою Софі! І не тільки врученням їй рекорду, а й тим, що вже провела свій третій сольний концерт на великій сцені

в підтримку наших Воїнів Світла, бійців ЗСУ. Упродовж минулого і вже цього року вона провела їх на різних майданчиках і просто на вулиці стільки, що й не злічити! – додала бабуся, пані Лідія Мельник. – Ми віримо в нашу зірочку, як і в перемогу України над ворогом.

Наші діти – промінчики сонця

А ще Софійка малює, робить листівки, тепло звертається в них до наших бійців, передає на фронт. Тож хай її щирі послання стануть оберегом і врятують від усього лихого! Пообіцяла, що коли хто зателефонує (залишає свій номер), то заспіває воїну. Разом із мамою вона чекає того самого отримувача дитячої патріотичної листівки. Тільки б залишилися живими, і якнайскоріше закінчилося це пекло!

Україна була, є і буде! Наші воїни – то люди зі сталі, а ми тут, в тилу, зробимо все, щоб їх там підтримати, показати, що ми єдині і не чекаємо, а допомагаємо, хто як може. Бо Україна єдина, а українці – то приклад мужності для всього світу. А наші діти – промені сонця в темні часи! Щодня вони доводять: українці – нація сильних, незламних, нескорених, непереможних.

Тетяна КОНДРАТЕНКО,
журналіст,
м. Вишгород – м. Київ

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського оголошує конкурс на заміщення вакантних наукових посад

У ВІДДІЛ НАУКОВОГО ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО СУПРОВОДУ ОСВІТИ

– науковий співробітник;
– молодший науковий співробітник
Вимоги до претендентів: громадянство України, вільне володіння українською мовою, вища освіта рівня спеціаліста або магістра, володіння засобами ІКТ; високі моральні якості.

У ВІДДІЛ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І КОМП'ЮТЕРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

– старший науковий співробітник
Вимоги до претендента: громадянство України, вільне володіння українською мовою, науковий ступінь доктора наук або доктора філософії (кандидата наук), не менше п'яти років досвіду роботи, за останні п'ять років не менше 7 публікацій та/або патентів, володіння засобами ІКТ; високі моральні якості.

У ВІДДІЛ НАУКОВО-ОСВІТНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

– провідний науковий співробітник 0,5 ставки
Вимоги до претендента: громадянство України, вільне володіння українською мовою, науковий ступінь доктора наук або доктора філософії (кандидата наук), вчене звання, не менше п'яти років досвіду, за останні п'ять років не менше 10 публікацій, у тому числі не менше однієї у періодичних виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, та/або патентів, володіння засобами ІКТ; високі моральні якості.

Строк подання заяв – місяць з дня опублікування оголошення.
Претенденти на вакантну наукову посаду для участі у конкурсі подають такі:
– письмову заяву на ім'я керівника про участь у конкурсі, написану власноруч;
– копію документа, що посвідчує особу;
– особовий листок з обліку кадрів з фотографією;
– автобіографію;
– перелік наукових праць, опублікованих у вітчизняних та/або іноземних (міжнародних) рецензованих фахових виданнях;
– копії документів про вищу освіту, підвищення кваліфікації, присудження науково-го ступеня, присвоєння вченого звання, військового квитка (для військовослужбовців або військовозов'язаних);
– копію документа, що посвідчує особу;
– копію трудової книжки (за наявності);
– письмову згоду на збір та обробку персональних даних.
Копії документів, що подає претендент (крім копії паспорта), мають бути засвідчені за місцем роботи претендента або нотаріально.

Документи подавати за адресою: 04060, м. Київ, вул. Берлінського Максима, 9, Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В.О. Сухомлинського, кімн. 29а, відділ кадрів.

Телефон для довідок: 38-099-425-65-74.

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського оголошує конкурс на заміщення вакантної посади

ЗАСТУПНИКА ДИРЕКТОРА З НАУКОВОЇ РОБОТИ (2 ПОСАДИ)

У конкурсі можуть брати участь громадяни України, які вільно володіють українською мовою, мають науковий ступінь **доктора педагогічних чи історичних наук або доктора філософії (кандидат наук)**, стаж роботи на посадах наукових та (або) науково-педагогічних працівників не менше як 5 років, а також високі моральні якості та організаторські здібності.

Строк подання заяв – два місяці з дня опублікування оголошення.
Особі, які бажають взяти участь у конкурсі, подають такі документи:
– заяву на участь у конкурсі;
– особовий листок з обліку кадрів з фотографією;
– автобіографію;
– відзив про трудову діяльність з основного місця роботи;
– копії документів про вищу освіту, наукові ступені та вчені звання;
– список наукових праць;
– довідку про проходження попереднього (періодичного) психіатричного огляду, яка видається відповідно до Порядку проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2000 р. № 1465 (Офіційний вісник України, 2000 р., № 39, ст. 1656);
– інформаційну довідку з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення;
– копію паспорта, засвідчену претендентом;
– копію трудової книжки;
– довідку про наявність або відсутність судимості;
– копію ідентифікаційного номеру платника податків;
– письмову згоду на збір та обробку персональних даних.

Копії документів, які подаються претендентом (крім копії паспорта), повинні бути засвідчені за місцем роботи претендента або нотаріально

Документи подавати за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського, кімн. 29-А.
Телефон для довідок: 380-99-425-65-74.